המודיע

בטאון אגודת ישראל העולמית — ירושלים

בס״ד יום ה׳, פ׳ דברים ב׳ מנ״א מ״ו (7 באוגוסט 86)
דף היומי: בבלי — קדושין ל״ה; ירושלמי — מגילה כ״א
שנה ל״ז גליון 10553
38 אג״ח כ׳ מע״מ

יום דמים נוסף בכבישים:

אם, 3 בנותיה ואחייניתם נהרגו בתאונת דרכים מחרידה בדרום

הנהג, אבי המשפחה — פצוע קשה ★ מכוניתם התהפכה ונשרפה כליל ★ עוד הרוג ו־7 פצועים בתאונות אחרות בדרום

חמישה בני משפחה מבאר שבע נספו אמש בתאונת דרכים מצפון לאילת. אבי המשפחה אושפז במצב קשה בביה״ח ״יוספטל״ באילת.

בני זוג מבאר שבע יצאו לפנות ערב מאילת בדרך לביתן ובמכוניתם נסעו גם שלושה ילדיהם ואחיינית מקנדה, שהתארחה איתם בחופשה באילת.

סמוך לשעה 6 בערב הגיעה המכונית לאיזור קיבוץ יהל שבכביש הערבה, ומסיבה שטרם הוברדה התהפכה המכונית ונשרפה כליל.

מסוקים הוזעקו למקום התאונה. האב, שנהג במכונית, הובהל באמבולנס לביה״ח ״יוספטל״, במצב קשה.

להלן שמות ההרוגים: איטה אחיון (38) ובנותיה שניא (14), אריאלה (12) שני (5 חוצי) וכן אחיינית הבעל־ליאן (12 חוצי) מקנדה. הנהג אלברט אחיון (40) מאושפז בבית החולים ״יוספטל״ באילת במצב קשה, תמסר שהוא יצא מכלל סכנה.

אדם אחד נהרג ושבעה אנשים נפצעו בשתי תאונות שאירעו אתמול בכביש אשקלון — קריית־גת.

סמוך לשעה 4 אחה״צ נסעה מונית מצפון לדרום וככל הנראה לא צייתה לתמרור ״עצור״, כשנכנסה לצומת גבעתי. המשאית מחברון, שנסעה מאשקלון מזרחה, הגיעה אף היא לצומת והתנגשה במונית שהתהפכה. כתוצאה מכך נהרג אדם אחד, שתיים נפצעו קשה ועוד שלושה נפצעו פצעים קלים יותר.

שלושה מהנפגעים הם תושבי הרצועה, ושניים מהם נפצעו קשה.

כשנתקבלה הידיעה על התאונה יצאה מתחנת משטרת קריית גת ניידת שנסעה תוך כדי צפירות ואור מהבהב על הגג, הגיעה לצומת המרומזר בכביש פלוגות. היא נכנסה ב״אור אדום״ לתוך הצומת והתנגשה במכונית צבאית, שנסעה מדרום לצפון. כתוצאה מהתנגשות זו נפצעו פצעים קלים שני אנשי המשטרה.

חוקרי ענף התנועה של מרחב לכיש חוקרים את נסיבות התאונה.

5 נפצעו בתאונה בעמק

5 בני אדם נפצעו בתאונת דרכים שהתרחשה סמוך לשעה 7 בערב בדרך מכפר החורש. לא רחוק ממגדל העמק, סמוך ל״כרמל יגלית״. שלושה מהם, תיירים מגרמניה, פצועים באורח קל, ושני ישראלים פצועים באורח בינוני.

החמישה טופלו במקום ע״י ניידת טיפול נמרץ של מד״א בעמק והועברו בסיוע אמבולנס נוסף ממגדל העמק אל בית החולים המרכזי של קופ״ח בעמק בעפולה. שתי המכוניות שהיו מעורבות בתאונה היו האחת מסוג ״פורד פייסטה״ והשניה מסוג סובארו. (עתי״ם).

שר התחבורה:

עליה של כ־14% בתאונות בגלל הוזלת הדלק

ירידה של 7% במספר ההרוגים

עליה של כ־14% במספר תאונות הדרכים נרשמה במחצית הראשונה של שנת 1986 לעומת תקופה מקבילה אשתקד — זאת אמר אתמול שר התחבורה, חיים קורפו, בתשובה לשאילתא של ח״כ אבריאל לין.

בתשובתו הדגיש השר, כי לעומת העליה במספר התאונות נרשמה ירידה של כ־7% במספר ההרוגים באותה תקופה.

מינהל הבטיחות בדרכים במשרד התחבורה רואה כסיבות לעליה בתאונות, בין השאר, את הורדת מחיר הדלק (שהעלתה את הצריכה שלו בכ־4% לעומת מחצית ראשונה של 1985) ועליית מחירי התחבורה הציבורית — גורמים שתרמו לעליה בקילו־

(המשך בעמוד אחרון)

עליה של 78% ביבוא מוצרי צריכה בחדשים ינואר־יולי

בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד ★ העליה הכללית ביבוא — 14%

מאת סופרנו הכלכלי

בינואר־יולי 1986 הסתכם היבוא נטו ב־258 מיליון דולר, מסך זה 523 מיליון דולר יבוא של מוצרי צריכה, 932 מיליון דולר יהלומים, 608 מיליון דולר דלק, 2,300 מיליון דולר יבוא של חומרי גלם אחרים נטו ב־886 מיליון דולר נכסי השקעה. בהשוואה לתקופה המקבילה ב־1985 הגידול שנרשם בסך היבוא היה 14 אחוז. יבוא של מוצרי צריכה עלה ב־48 אחוז (ומזה מוצרים בני־קיימא — 78 אחוז). יבוא תשומות לייצור (לסכום דלק ויהלומים) עלה ב־17 אחוז ונכסי השקעה ב־10 אחוזים (מזה כלי תחבורה ב־63 אחוז ומכונות וציוד ב־2.5 אחוז).

העליה הגדולה ביבוא מעוררת דאגה במשרדים הכלכליים. זאת במיוחד לנוכח הקיפאון בגידול היצוא. כבר עתה ברור שהיצוא יגדל פחות מהתחזית לגידול היצוא בשנת 85.

במשרדים הכלכליים אמרו אתמול, כי בינתיים לא נדונות דרכים להטיל מסים שונים על היבוא. עוד נאמר כי היקף יבוא מוצרי בני־קיימא מסך היבוא היא 7 אחוז בלבד.

היבוא נטו של סחורות הסתכם ביולי 1986 ב־805 מיליון דולר, מזה 90 מיליון דולר יבוא מוצרי צריכה, 564 מיליון דולר יבוא חומרי גלם (כולל יהלומים חלק) ו־151 מיליון דולר יבוא נכסי השקעה. נתונים מנוכים מהשפעות עונתיות (ללא יהלומים חלק) מראים כי בשני החודשים האחרונים (יוני ויולי) היה היבוא החודשי הממוצע גבוה ב־13 אחוז לעומת הממוצע של שני החודשים שקדמו (אפריל ומאי 1986).

עוד מסתבר מהנתונים, כי בשני החודשים האחרונים התגברה מגמת העליה ביבוא הנמשכת מאז הרבע האחרון של 1985. הרמה החודשית הממוצעת של היבוא (ללא יהלומים חלק) הגיעה בחודשים אלה ל־570 מיליון דולר והיתה גבוהה ב־14 אחוז לעומת הרבע הראשון השנה וב־19 אחוז בהשוואה לרבע האחרון אשתקד.

תחזית מזג אויר

גובה הגלים 60–120 ס״מ. טמפרטורת המים: 28 מעלות. הטמפרטורות התחזיות: ירושלים 19 27, צפת 18 28, טבריה 23 36, שומרון 20 30, תל אביב 22 30, באר שבע 21 32 (עתי״ם).

משלחת כלכלית ישראלית לדרום אפריקה

צעדים נגד דרא״פ — פגיעה רק בשחורים

יוהנסבורג — משלחת כלכלית ישראלית בדרג גבוה עומדת להגיע ביום ו׳ לדרום אפריקה — על כך מסר אתמול דובר מטעם לשכת המסחר והתעשייה של ישראל ביוהנסבורג.

בראש המשלחת, בת ארבעה החברים, יעמוד מנכ״ל משרד האוצר, עמנואל שרון — הוסיף הדובר.

להלן הבהיר הדובר, כי המדובר בביקור שיגרתי, במסגרת ה״יצירות״ המתנהלות בין שתי המדינות מדי שנתיים.

המשלחת עומדת להיפגש, בין היתר, עם מנכ״ל משרד האוצר של דרום אפריקה, כ״ס סטאלס.

משקיפים מיוהנסבורג הביעו את הדעה, כי בוא המשלחת הישראלית לדרום אפריקה פוגעת בעיצומים הכלכליים שמדינות מערביות רבות החליטו להטיל על פריטוריה.

הדובר הישראלי, מצידו, הסביר כי ישראל אינה מאמינה ביעילותם של עיצומים כלכליים נגד פריטוריה, והיא סבורה שצעדים כאלה רק יפגעו באוכלוסיה השחורה בדרום אפריקה. (ע״צ)

שלמה יהודה הרשלר
בית וגן — ירושלים
רוחמה ליס
בני ברק
מאורשים
בס״ד, ר״ח מנחם אב תשמ״ו

דוד קמפינסקי
בני ברק
חיה צביה פישר
בני ברק
מאורשים
בס״ד, ר״ח מנחם אב תשמ״ו

לידידנו הנכבד
הר״ר **ישראל ברסקי** הי״ו
ומשפחתו הכבודה
ברכת מזל־טוב **להולדת הנכד**
בן לבנו הר״ר **אברהם הלל** הי״ו
תזכו לרוות הרבה נחת
בית המודיע

דרוש לימים נוראים
בעל תפילה ותוקע
לבית הכנסת בקיראון
המעונין יפנה לטלפון (03)357315

בעקבות דחיית העתירות לבג״צ בפרשת השב״כ:

3 מהעותרים לבג״צ שוקלים פניה לדיון נוסף בהרכב מורחב

10 אנשי שב״כ נוספים עומדים לבקש חנינה מנשיא המדינה

מאת דוד פרידמן, כתב עתי״ם בירושלים

3 מן העותרים בבג״צ השב״כ ישקלו לפנות לבית־המשפט ולבקש לערוך דיון נוסף, בהרכב מורחב של 5 או 7 שופטים, בעקבות החלטת הרוב בבית־המשפט, לשמת דעתו החולקת של השופט אהרן ברק בנושא החנינות (ראה עמוד ב׳)

עוה״ד יצחק ברזילי, דוד יפת ומשה סעו אמרו לכתב עתי״ם דוד פרידמן, כי יגישו ככל הנראה בקשה לדיון נוסף. גם עו״ד אמנון זכרוני אמר כי ישקול אם להגיש בקשה לדיון נוסף.

כתב עתי״ם מוסר, כי חוק בית־המשפט קובע, שכל אחד מבעלי הדין רשאים לבקש דיון נוסף בבית־המשפט העליון. נשיא בית־המשפט העליון דן בבקשה זו ומחליט אם יש מקום לקיים דיון בפני הרכב מורחב של בית־המשפט הגבוה לצדק. בקשה לעריכת דיון נוסף צריכה להיות מוגשת תוך 15 יום מתאריך מתן פסק־הדין.

בבקשה, על בעלי הדין לפרוס טענותיה בדבר קשיותה או חשיבותה של ההלכה שנפסקה. עוד קובעות התקנות, שהגשת בקשה כזו לא תעכב ביצוע החלטה שעליה מבקשים דיון נוסף. אך עם זאת רשאי נשיא בית־המשפט העליון לצוות על עיכוב ביצוע פסק הדין עד למתן החלטה בעתירה.

המשמעות המשפטית היא, כי אם יבקש מי מבעלי הדין לעכב את ביצוע מקצת פסק הדין ונשיא בית־המשפט העליון ייענה לבקשה זו — נשיא המדינה לא יוכל לחון אנשי שב״כ נוספים אם יהיו פניות כאלה, וייאלץ להמתין להחלטת בית־המשפט בהרכבו המורחב.

בעקבות פסיקת הבג״צ, העריכו משפטנים, 10 אנשי שב״כ נוספים המעורבים בפרשת אוטובוס קו 300 יפנו לנשיא המדינה בבקשת חנינה, אם יחליט היועץ המשפטי לממשלה בעקבות החקירה המשטרתית להעבירם לדין. משפטנים אמרו לכתב עתי״ם, כי עומדת לאותם אנשי שב״כ זכות השוויון: אם לראשי השב״כ ניתנה חנינה — גם להם זכות לקבל חנינה כזו. (עתי״ם)

חוסיין ומובארק נועדו לשיחות על תהליך השלום

מובארק מנסה לפשר בין חוסיין וערפאת

אלכסנדריה — חוסיין מלך ירדן ונשיא מצרים, חוסני מובארק — שניהם דמויות מרכזיות בתהליך השלום במזה״ת — נועדו אתמול לשיחות פנים אל פנים באלכסנדריה, זו הפגישה הראשונה מזה שלושה החודשים.

לקראת פגישתם נמסר, כי יש לצפות שדיוניהם יתמקדו על סיכויי השלום במזה״ת, לאחר שיחות נפרדות שהיו להם בשבוע שעבר עם סגן נשיא ארה״ב ג׳ורג׳ בוש, במהלך ביקורו במזה״ת.

נושא אחר בדיוניהם — הקרע בין המלך חוסיין לבין אש״ף, העומד בעינו זה ששה חודשים. בידוע מבקש הנשיא מובארק ליישב את חילוקי הדעות ביניהם.

חוסיין הגיע ביום ג׳ בדרך האוויר מרבת עמאן ונתקבל בנמל התעופה של אלכסנדריה על ידי הנשיא מובארק. הם טסו במסוק אל התעופה העידה ונועדו לשיחה בלתי רשמית, לפני סעודת עבודה רשמית שנערכה בשעות הצהרים. פגישתם נערכה בארמון ״ראס אלטין״ הנשקף אל הים התיכון, ארמונו של המלך לשעבר פארוק, שנבנה לפני 15 שנה. (ע״ר)

אנשי גרעין ״יריחו״ נחסמו ע״י צה״ל

כ־70 חברי גרעין ״יריחו״, שניסו להתפלל בבית הכנסת העתיק של יריחו, נחסמו אמש ע״י כוחות צה״ל בדרכם למקום.

באיזור מישור אדומים נחסמו אנשי הגרעין ע״י צה״ל ונמנע מהם המעבר ליריחו. כמה מן אנשי הגרעין דבלית לישוב מצפה יריחו ושם קיימו תפילה קצרה. (עתי״ם)

הגיע מסורב העליה אלכסנדר קושניר

אלכסנדר קושניר בן 36, הגיע אמש לישראל, לאחר שהיה ״מסורב עליה״ כ־10 שנים.

קושניר התחיל לפני כמה שנים ללמוד יהדות והחל לחוג את חגי ישראל ולהתפלל, עקב פעילותו הוא נרדף ע״י שלטונות בריה״מ.

מתח בחצביה בין ישראל לכוח החירום

ביירות — רדיו ביירות מסר, כי בימים האחרונים שורר מתח בעיירה חצבאיה בין כוחות צה״ל לבין הכוחות הנורווגים של יוניפי״ל.

הרדיו מוסר כי ״כוחות הכיבוש ניסו להכנס לאבל אלסקי, כדי לחפש את אנשי ההתנגדות. הם עצרו מכונית השייכת לכוחות החרום באחת מנקודות הביקורת באיזור, והדבר אילץ את הכח הבינ״ל לנתק את הכביש מידי״.

ראש ממשלת סוריה: אנו מצפים בכל רגע להתקפה ישראלית

דמשק, — ראש ממשלת סוריה, עבד אראוף אל־קאסם, אמר אתמול כי סוריה מצפה להתקפה ישראלית בכל רגע, [illegible] להגיב על התקפה זו [illegible] ישראלית.

״אנו מצפים לתוקפנות ישראלית בכל רגע... אולם אנו גם מוכנים בכל רגע להגיב על התוקפנות ולהלום עמוק בתוך ישראל״, הוא אמר לסטודנטים, העוברים אימונים צבאיים.

סוכנות הידיעות הסורית הרשמית ״סאנא״ העירה, כי קאסם אמר את הדברים בתגובה להצהרותיהם של מנהיגים ישראליים, שהעלו אפשרות של מלחמה עם סוריה. (ע״ד)

מחלוקת מערך - ליכוד על שיתוף בריה״מ בועידה בינ״ל על המזה״ת

פרס: לאחר חידוש היחסים תוכל מוסקבה ליטול חלק בדיונים ★ שמיר: אין שיתוף עד לשינוי יסודי במדיניותה

מאת סופרנו המדיני

לאחר אישור החוק למניעת מגעים עם אש״ף, נוצר ניגוד חדש בין המערך והליכוד, לקראת הדיונים הקונסולריים האפשריים בין ישראל ובריה״מ, הם נסובים על אפשרות השתתפותה של בריה״מ בועידה בין לאומית לענייני המזה״ת.

ראש הממשלה, שמעון פרס הצהיר אתמול, כי לאחר שבריה״מ תחדש את היחסים הדיפלומטיים עם ישראל תוכל ליטול חלק בדיונים על המזה״ת, ודמו על אפשרות שיתופה בועידה בין לאומית במסגרת כל שהיא.

לעומת זאת חזר סגנו, מ״מ ראש הממשלה ושר החוץ, יצחק שמיר, על התנגדותו לועידה בין לאומית באיזו צורה שהיא. בריה״מ לא תוכל לדרוש חוות דעת בעניני המזה״ת עד שתשנה באופן יסודי את מדיניותה, לא רק לחדש את היחסים הדיפלומטיים עם ישראל, אלא גם לערוך בדק בית במדיניותה כלפי ישראל, לשחרר את אסירי ציון, לאפשר את עליית מסורבי העליה וכן להפסיק אספקת נשק חדש לסוריה ערב ובהוד לארגוני החבלה.

השר משה ארנס טען, שבכל מגע עם בריה״מ יש להעמיד כתנאי ראשוני שחרור אסירי ציון, הכלואים והרצים לעלות למולדתם. ממשלת ישראל חייבת בעצמה לייצג את כל אלה הנושאים אליה את עיניה — טוען ארנס.

נציגים סובייטים וישראליים ייפגשו בהלסינקי ב־18 ו־19 באוגוסט

הלסינקי — פקידים ישראליים וסובייטיים ייפגשו בהלסינקי ב־18 באוגוסט וב־19 בו, לשיחות על חידוש היחסים הקונסולריים בין שתי המדינות. אולם נושאים פוליטיים לא יעלו לדיון בשיחות אלה. זאת אמר אתמול דובר הלסינקי, [illegible].

״השיחות יהיו מוגבלות באורח בלעדי לעניינים קונסולריים, כגון אשרות. הארכת דרכונים לאזרחים סובייטיים בישראל סקר על הרכוש הסובייטי בישראל. כל נושאים פוליטיים לא יעלו לדיון״, אמר לדור בשיחה עם כתב רויטר.

הוא הוסיף, כי נמסר לו שהסובייטים שולחים ארבעה פקידים, מאנשי המחלקה לעניינים קונסולריים בבריה״מ.

לפני שנה אין כל ידיעות על מקום עריכתן של שיחות הלסינקי — שיחות המהוות צעד ראשון לקראת חידוש אפשרי של היחסים הדיפלומטיים בין שתי המדינות, אשר נותקו על ידי בריה״מ בעת מלחמת ששת הימים ב־1967.

פינלנד מייצגת את האינטרסים הסובייטיים בישראל מאז ניתוק היחסים. (ע״ר וע״צ)

עתון מצרי: קדאפי בטיפול פסיכיאטרי בוורשה

קהיר — העתון המצרי ״אוקטובר״ המסתמך על מקורות בין אמריקניים, מוסר, כי שליט לוב, מועמר קדאפי, נכנס לטיפול למשך 4 שבועות לבית החולים הפסיכיאטרי בוורשה. (ע״מ)

ג׳ורג׳ בוש נפגש בחשאי עם אבו ג׳יהאד

כווית — סגן נשיא ארה״ב, ג׳ורג׳ בוש, נפגש ביום ב׳ בחשאי לשיחה בקאהיר עם חליל אלוזיר המכונה אבו ג׳יהאד, המפקד העליון של הכוחות המזויינים הפלשתינאיים וחבר הועד המרכזי של פתח — כתב אתמול העתון היומי הכוויתי ״אל וטאן״.

חדש
לקראת החגים
עטרות כסף
תוצרת חוץ
למוחרים בלבד
03־706805

דרושות מדריכות לכתות גבוהות
למוסד בנות
בני ברק
פרטים לפנות
709472
בשעות לפנה״צ

דרושה מוכרת מנוסה
לחנות בגדי נשים
למשרה חלקית
בבני־ברק
נא לפנות טלפון
03־9226351
בשעות הערב

דרושה משפחה אומנת
בבני־ברק
לקשישה בתשלום הגון
03־783491

מודעה
האסיפה שנועדה להערב
באולם ״נהדר״
נדחתה לשבוע הבא.
על המועד והמקום תשלחנה הודעות
הועד למען העיר

ת״ת רמזן — ב״ב
רח׳ יואל 12 טלפון 707266
נמשכה ההרשמה לגילאי גן באידיש
עד ו׳ אב בטלפון הנ״ל ומו׳ אב — רח׳ עזרא 16
טלפון 780439
כמו״כ נמשכת ההרשמה לכיתות ז׳ ח׳ מכינה לישיבה
בתנאי פנימיה מלאים פרטים בטלפון הנ״ל.
ההנהלה

מזכ״ל הליגה הערבית קיבל שדר ממלך מרוקו

תוניס — המזכיר הכללי של הליגה הערבית, שאדלי קלייבי, קיבל שדר מאת חסן השני מלך מרוקו.

כזכור הודיע המלך השני ב־27 ביולי על התפטרותו מנשיאות של ועידת הפסגה הערבית ה־12 בפס. המלך הודיע על ההתפטרות בעקבות התגובות העויינות מצד מדינות ערביות מסויימות על פגישתו באיפראן עם ראש ממשלת ישראל שמעון פרס.

סערה בעולם השיפוט הרבני:

דיין בבית הדין הרבני בירושלים הוכה קשות ונזקק לטיפול רפואי

מאת סופר ״המודיע״

סערה קשה פקדה אתמול את עולם השיפוט הרבני בישראל, עם היוודע הידיעה על הכאתו הקשה של דיין בבית הדין הרבני בירושלים, בעקבות פסק דין שהוצא נגדו.

שלשום הוצא צו הפרדה נגד אדם, בעקבות דיון שהתנהל בבית הדין. צו ההפרדה אסר עליו כניסה לביתו בגלל אלימות.

אתמול הגיע האיש לבית הדין, וכאשר ראה את אחד הדיינים שהיה חתום על הצו, הרב אהרון כהן, משך אותו לאחד החדרים והחל להכות אותו בצורה קשה ביותר.

הרב כהן החלים רק לאחרונה מהתקף לב ובעקבות המכות שקיבל סבל מיד מקוצר נשימה ונזקק לטיפול רפואי דחוף.

בעקבות המקרה התכנס מיד בית דין בהרכב הרב דוד עטיה, הרב שילה רפאל והרב מתתיהו שרם, והוציא צו מאסר ל־3 חודשים נגד התוקף. על פי החוק יש לביה״ד סמכות לקנוס או לדון למאסר כזה בלי משפט אדם על בזיון בית הדין.

הוגשה תלונה למשטרה. נגבתה עדות התוקף ויועמד לדין על המעשה בבית המשפט.

בעקבות הצעתו של נציג אגו״י בהצעה לסדה״י:

הכנסת תקיים במליאה דיון על התופעה החמורה של ״טכסי נישואין״ פרטיים

שר הדתות, ד״ר בורג: ח״כ אלוני מרבה ממזרים בישראל

מאת כתב ״המודיע״ בכנסת

מליאת הכנסת תקיים, במושב החורף הבא לאחר החגים, דיון על התופעה החמורה של עריכת ״טכסי נישואין״ פרטיים — תוך הפרת חוק — ובמיוחד ע״י ח״כ ש. אלוני. ההחלטה על כך נתקבלה אתמול במליאת הכנסת ברוב קולות, בעקבות הצעה דחופה לסדר היום של ח״כ הרב מנחם פרוש, שתבע להפסיק את ההפקרות ורמיסת החוק ע״י הח״כ אלוני.

מטעם הממשלה השיב להצעה לסדר היום השר לענייני דתות הד״ר יוסף בורג, שבמילים חריפות גינה את המעשה והזהיר את ח״כ אלוני, כי היא מרבה ממזרים בישראל, ע״י פעולותיה הבלתי חוקיות. השר בורג הצביע בחומרה על שתי הסכנות של ״עריכת טכסי נישואין״ פרטיים: א. מטעים את בני הזוג כאילו הקימו משפחה, — ב. מאמללים את אלה שיוולדו להם.

השר בורג אמר, כי הוא רואה במעשים אלה ״חוסר אחריות לאומית וחוסר אנושיות״. הוא הדגיש, כי ניצבת שאלה אבזורית במקרים אלה — האם הנישואין תופסים או לא. הוא אמר, כי אמנם הנישואין הללו אינם מוכרים ע״י מירשם התושבים, אך יחד עם זאת יש להתפלא על הפרקליטות שלא העמידה לדין עד היום עורכי דין שפעלו לקיים טכסים כאלה.

גם ח״כ אלוני דיברה בסילוף רב על ההלכה היהודית ו״האשימה״ את הדיינים על שאין הם פותרים כציות אישות ו...שולחים אותן לפתרון אליה. השר בורג הציע לקבל את הצעת הרב פרוש לדון במליאה על כך — וברוב קולות החליטה המליאה לקיים דיון בנושא חמור זה.

מליאת הכנסת החליטה אתמול גם לקיים דיון בהצעתו הקנטרנית של ח״כ מרדכי וירשובסקי, שכבר נדחתה בעבר, לשלב נשים במועצות הדתיות בישראל — וזאת לפי הצעתו של השר בורג, שנוכח לדעת כי חסרים חברים דתיים במליאה באותה שעה נגד הצביעו הנציגים הדתיים שהיו באולם.

מדו״ח סטטיסטי של נאומי הח״כים בכנסת ה־11:

לסיעת אגודת ישראל שיא בממוצע הנאומים בכנסת

2 חברי הסיעה, הרב שפירא והרב פרוש, נאמו 98 פעמים (ממוצע של 49 נאומים לח״כ)

— מאת סופר ״המודיע״ —

סיעת אגודת ישראל בכנסת מחזיקה בשיא מבחינת מספר הנאומים של חברי הסיעה — כך עולה מדו״ח סטטיסטי שפורסם בימים אלה על ידי מחשב הכנסת בנושא נאומי חברי הכנסת מאז תחילת הכנסת ה־11.

להלן הנתונים המלאים על הסיעות הדתיות:

סיעת אגודת ישראל: הרב אברהם יוסף שפירא — 56 נאומים, הרב מנחם פרוש 42 נאומים (ממוצע — 49 נאומים).

סיעת פא״י: ר׳ אברהם ורדיגר — 42 נאומים (ממוצע: 42).

סיעת המפד״ל: דוד דנינו — 40, אבנר שאקי — 37, זבולון המר — 26, חיים דרוקמן — 23 (ממוצע: 31).

סיעת ש״ס: הרב שמעון בן שלמה — 27, הרב יעקב יוסף — 14, הרב רפאל פנחסי — 1 (ממוצע: 14).

סיעת תמ״י: אהרון אבו חצירה — 13 (ממוצע: 13).

הדו״ח אינו כולל נאומים של שרים וסגני שרים בתוקף תפקידם.

נציג אגודת ישראל:

״נישואי החוזה של ח״כ אלוני - פשע ואסון לזוג ולדורות

מאת סופר ״המודיע״

הנישואין שח״כ שולמית אלוני ערכה על ידי הסכם חוזי הוא עבריינות חמורה על חוק המדינה ופשע ואסון לזוג הנישא ולדורות אחריו. בית יהודי לא מקימים בהסכם חוזי. ״נישואין״ כאלו אינם אלא זיוף ובגידה בחוק ובעם ישראל — אמר אתמול ח״כ הרב מנחם פרוש בהנמקת הצעתו לסדר בנושא זה.

ח״כ הרב פרוש ציטט את הפרסומים שהיו בעניין זה בעתונות על טקס הנישואין הפרטי שערכה ח״כ אלוני, כשהיא מצהירה כי ערכה כבר מאות שכאלו. ״לאן הגענו״. אתם זועקים תמיד שזו מדינת חוק ולא מדינת הלכה. איך מרשה לעצמה חברת כנסת לעשות מעשה כזה שהוא עבירה על חוק נישואין וגירושין שהתקבל על ידי הכנסת? היכן המשגיחים על החוק? מדוע נותנים להפר אותו ללא תגובה?

זהו מעשה הגובל עם פשע וגניבת דעת — אמר ח״כ הרב פרוש. בני הזוג חושבים שזהו אקט חוקי, ולמעשה ה״נישואין״ אינם חוקיים ואינם יהודיים. יש בהם רק משום אסון ובכיה לדורות עבור הזוגות הצעירים.

בדבריו תיאר בהרחבה את משמעות הנישואין בעם היהודי, את הקדושה שבהם ובחיי המשפחה, עד שיום הנישואין הושווה כיום כיפור עבור החתן והכלה, כי הם צמים ומתפללים ״על חטא״ כמו בערב יום הכיפורים הקדוש. את ערך היום הזה רוצים להשוות להסכם חוזי? כך להקים בית בעמנו? — שאל הרב פרוש: ״אני מביט ברחמנות ובחמלה עליך, עד כמה התרחקת, והגעת לפגוע בחיי המשפחה של עמנו, אחד הדברים המקודשים ביותר שלנו, ולהפכו לעניין של הסכמים חוזיים.

הרב פרוש הזהיר. כי בעריכת ״נישואי־חוזה״ אלה יש משום מכשלה חמורה עבור הזוג ועבור הילדים והדורות שאחריהם. ממיטים עליהם אסון נורא. ״ידייך צריכות לרעוד כשאת חותמת חוזה כזה, שאינו אלא בגידה וזיוף״, אמר הרב פרוש לח״כ אלוני. ״זוהי בגידה בעם ובחוק״.

״ייתכן שבגלל שכל כך התרחקתם מחיי המשפחה לפי היהדות, לכן אינכם מבינים למה זה כל כך כואב לנו, אבל דעו שיש לזה השלכות חמורות ביותר ואני קורא לך: חזרי בך ואל תעשי זאת עוד״.

כוס תנחומים
לידידנו היקר והחשוב
הר״ר **יהודה פרידלנדר** הי״ו
לפטירת אביו הגה״צ **חיים** זצ״ל
המקום ינחם אותך בתוך שאר אבלי ציון
וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד
מינהלת המודיע

כוס תנחומים
מעומק לבנו שולחים אנו נספי תנחומים לאברך בסדרונו,
העוסק ללא לאות כמערך בינינו שיתיו לתו״ש
הרב **יהודה פרידלנדר** הי״ו
לרגל פטירת **אביו הגה״צ** זצ״ל
המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ולא תוסיפו לדאבה עוד
הורי תלמידיו בת״ת צאנז
בני־ברק

ת״ת תורת אמת ב״ב
על האי שופרא דבלי בארעא
מורנו ורבנו
הגה״צ **רבי חיים פרידלנדר** זצ״ל
אשר יסד ומסר נפשו למען הת״ת
אנו קוראים
למספד תמרורים
היום יום חמישי ב׳ מנ״א בשעה 8.45 בערב
שיתקיים
ברחבת בנין הת״ת רח׳ דבורה הנביאה 11
יספידו הרבנים הגאונים:
• רבי שלמה וולבה שליט״א
• רבי מרדכי מן שליט״א
תפילת ערבית בשעה 8.30

יצחק מתתיהו טננבוים

הבכי...

גלגל הדמעות של זקני ירושלים

לכל בכי־של־אמת המנביע דמעות קדם לכתה בכי פנימי.

אין בכי מתבכה בגלגלי העינים אלא אם כן הלב, על שריריו וחדריו — בכה לפני כן. עינים בוכיות שדמעותיהן לא הניעו מן הלב — גם נער יכיר שאין זה בכי כלל. לכל היותר — הטיפות המלוחות — הן מין מיץ־עינים.

יש שפה ולחוץ, יש גם בכי ולחוץ. לא! — אין זה בכי־של־אמת.

בכי־של־אמת הוא זה שמתגלגל מאליו, דרך צינורות נסתרים, מן הלב לעין, מתוך הכאב הפנימי למבע החיצוני.

הלב הוא המבוע של הדמע; הוא עין־הדמעות, וממנו דולפות עינים מתוגה.

הדמעות היוצאות מן הלב מאודמות יותר, תערובת ארגמנית בהן. אולי — מלוחות פחות משום שנמהלו עם הדם הזורם מן הלב; אולי — עגולות יותר משום שדמעות לבביות נובעות מעוגלות; אולי — יצוקות יותר משום שהלב מיטיב ליצוק דמעות מאשר גלגל העין; וודאי — כאובות יותר ודוויות יותר, כי על כן הלב הוא אבי הכאב...

וכי מה הוא הכאב האמיתי — אם לא זעקת הלב?!...

הכאב האמיתי — כמו השחוק הלבבי וכמו השמחה הלבבית — שפה של־לב לו. זו השפה שכבר קראו עליה חכמינו: "דברים היוצאים מן הלב...", משמע, יש דברים היוצאים מן הפה ויש דברים היוצאים מן הלב. אלו ואלו "דברים" יכונו, אך מי מאתנו יקרבם אחד אל אחד.

ושפת הלב — מתפשטת ללא קול ולמרחקי אין־סוף. והבכי הלבבי הולך מסוף העולם ועד סופו, כגון בכי־שהוד של תינוק, כמו דמעת העשוקים וכמו שוועת היתומים, הם וכמותם — הלב הוא אשר בוכה. הוא בוכה ובוכה עד אשר הבכי מתפרץ אין אתים על שמורות העינים.

כי הלב הוא מקור הדמעות, והוא יכול להכיל רבות מהן כתהום לעומק וכרקיע לרום, ועד שאינו מתפקע מתוך הדמעות — אצורות כקדבו מעיינות של דמע־לבבי, אבל כאשר נפרצו מעיינות הדמע והגיחו אל גלגל העין הן זועקות את הכאב האמיתי — גם אם שנוקות הן, גם אם חרישיות הן. אדרבה — אילמותן זו זעקתן!

ולמה הארכנו כל־כך להקדים ולהסביר מהות הכאב האמיתי — להודיעך נאמנה, שעד כמה שהעריכו מביני־בכי מבין זקני ירושלים, היה איש־ירושלים בכיין אמיתי על ירושלים, היינו, הוא כאב את הכאב האמיתי על חורבן ירושלים.

ואף על פי שמעולם לא שמעו את בכיו — די באנקה אחת מתוכה, שנקרעה שלא ביודעין מן הלב שלו, כדי להגיה את ירושלים על פניה התרבות: די ב"אוי" חרישי, שנמלט שלא במתכוון מזויתו של הפה הברוח, כדי לקרוע את המסוה מעונה של ירושלים של מעלה.

* *
*

איש־ירושלים

הוא בכיין חרישי. במוהו התורן של הכאב הוא חורש את הדמעות הנסתרות המבצ־בצות תדיר מאבניה של ירושלים.

כי ליהודי ידוע, שמאז חורבנה נטולה תפארתה — מוכ־הלבנון שנגדע ועלה באש — ירושלים בוכה ללא הפוגות. מעולם לא פסקה בת־ציון למרר ולמסוך שיקויה בבכי. ובכייה הוא, כידוע — חרישי, ורק בכיין חרישי יכול להאזין אליה וגם להבחין בעינה היורדה פלגי מים. ואזניו של איש־ירושלים כדויות הן, צלולות ומזוככות, עד שהן מזומנות תמיד להאזין לבכי זה.

הבכי החרישי מתהלך יומם ולילה בין כר־ סטאותיה של ירושלים — — —

ובימי בין־המצרים הבכי של ירושלים מבהר יותר; מתחכך בחוסר מבלטה באבני הגויה דב־רי המידות, וכשפוגע בבכיין חרישי הבגיה מולה, הבכי הזה מזדעק אל הך קתבויות האזניים הירו־שלמיות ומרעיד את נימי הבכי הרקומים בכל ה־רמ"ח וה־שס"ה של איש־ירושלים — לא לפני שפגע בגידי לבבו ובעורקיו.

והלב הזה תמיד הוא דואב וכואב, וההרעדה החרישית רק הניבה את הבכי, שנשאר יתום בדיוק כאשר פגע ברישהיה העינים הירושלמיות ובקרתיהן, אלה לא העיזו להפריש את הדמעה מהן ולחוץ.

כזה הוא הבכי של איש־ירושלים. הוא איננו בוכה בדמעות, אינו מרטיב לחייו, בפרט בפרה־סיה; הוא כובש מעיין הדמעות בתוך העינים הירושלמיות.

גם אבני ירושלים כובשות דמעותיהן — ויש מי שזוכה ורואה לזולתן — — —

לפעמים הן גם מחייכות, ולרוב — כשנתקלות בירושלמים בעלי הכאב האמיתי, בהורידם דמעות חרישיות על ירושלים שטרם נגאלה ובית הבחירה השכוי לנגד עיניהם.

ואיש־ירושלים אינו אוהב שיכירו בו כאחד מבכייניה של ירושלים. די לו להיות כזה כשאין איש מבחין בכך. ובהתהלכו בסימטאות ירושלים העתיקה — בדרך כלל הוא מחייך, חיוך בדולחי שכזה, עד אשר נפגע מבכייה החרישי... אותו הבכי אשר השתפשף בחוסר סבלנות בין אבני הגויה והחדירה את לבבו. ואז הוא פורש למקום מבודד מן הבריות ויושב ומבכה את אלמנותה של העיר המבוהה.

וכאשר תם הבכי הכאולך הוא שב לחיוכו...

וכי מה כפית לו להחייך אל הבריות ואל כזהרת סבה של ירושלים — אשר גם הם משיבים חיוך הבלבלי — אך את כאבו הוא נושא תמיד בליבו. גם בשעת חיוך — — —

אדרבה, ירושלמי אמיתי — צהלתו בפניו והכאב בליבו. וזה הוא, בעצם, סוד־פצלו של הבכיין החרישי...

* *
*

אנשי־אמת

פחדו תמיד מפני הדמעה האנוחה.

החסידים הראשונים התריעו והזהירו מפני הדמעה הכוזבה ואפילו כפני האנחה המעושה. הדמעה האנוחה — כך הם טענו — מרמות את בעליהן בעצם. יכול, אדם מוריד דמעה ובטוח שהיא כמתנה ליוצרו ולבוראו, אם על חורבן הכלל או על כאב הפרט, ולמעשה — במקום שהדמעה יעלו מן הלב אל העינים, הן יורדות מן העינים אל הלב, להשקיט מצפונו, לרוקן עצבון ורוגז שהצטבר בו מהא ומרא, מהכל — פרט מיראת שמים.

הבכיין החרישי מפחד תמיד מהשקר שמכוסה באמת, הוא כשבש את הדרך להתחמו של הקב"ה, ולכן הוא נרתע מהבכי, הוא נבהל מפניו, ואף כי פעמים אין הוא שליט על הדמעות, משום שנפרצו פתע ושלא כמודע מן הלב המדוכא מגלות השכי־נה, והוא מבחין בליחלוחי דמעות שהתגלגלו מאישוני עיניו — הוא ממהר למחותן וליבשן, שמא מהול בהן משהו מן המשהו שלא ממקור הלב.

אבל בבית־גנזים של־מעלה יש נאד־דמעות, וכביכול מצפה לטיפי דמע אמיתיות, לסופרן ולמנן ולהבינן למשמרת עולם.

והן הן הדמעות שניגרו מעינים שלא ידעו כלל על קיומן של דמעות בשמורותיהן. שהן כולן דמע־אמת.

ואנשי־אמת מזקני ירושלים, שכל העולם כולו שוה להם כקליפת השום, יראים ושלמים שכמותם שאין להם מחסור בעולמו של הקב"ה. אף כי קבא דמוריקא אין להם — וכי על שום מה תגיע להם דמעה והוזקא כשפגשו פנים־אל־פנים עם צער השכינה:

אלא ודאי דמעות־של־אמת הן — — —

ואבותינו סיפרו לנו, שבגדי שחורים של זקני ירושלים, היו בימי בין המצרים ספוגים ורוויים דמעות — אף כי לא ראו את בכיים החרישי; או שמא כלל לא הגיעו הדמעות מהעינים, ולא מהן ומלחייהן זלגו והתגלגלו על בגדי האבלות, אלא שהדמעות הלבביות והחרישיות הגיחו הישר מן הלב ולחוץ...

ושומע קול בכיות, מלקט הבכיות הללו, הוא בלבד שומע קולן, הוא לבדו יודע זכותו וצלילותו של דמע־אמת, לו לבדו גלו תעלומות־לב וסוד גילגול־של־דמע.

וזקני ירושלים, כשהיו מסתופפים בימי אבלה של ירושלים, בצל הכותל המערבי, והיו משתפים ישותם בצערה של השכינה הקדושה, הביטו אל האבנים המסותתות בעינים סברניות ודעתניות, והיו רואים אבנים לחות — אבני־חן עסקי מידות ואגלי־דמע ההובות מתרצצות מהשקערוריות העיזרות שלהן — — —

ואף כי לא פילבלו עיניהם של אותם זקנים וישישים מבכי ומדמעות — היו הם עצמם כבשופר־של־בכי, עד שכל הבא אל תוך ד' אמותיהם מתבכה עמהם מאליו.

וחכמי הדורות היו מביטים אחר גלגל הדמע של זקני ירושלים, כשהוא ממהר יותר ומתרחב יותר בימים שבין "שבת חזון" לתשעה באב, עד ינחמו בכפליים במהרה.

באדיקות צנן קידוש ה'

מ. אליך

מכתבים לדודו/דע מה שתשיב

חורבן וגאולה בהשקפת היהדות

לדודי רב שלומות.

מכתבך האחרון קיבלתי, שמחתי מאד לשמוע כי נרשמת לסמינריון שיערך בתקופת החגים. בטוחני, כי בכל מקרה לא תצטער על צעד חיובי זה.

בקשר לחששותיך כיצד תת־קבלו אתה ומשפחתך במסגרת הדתית, הרי חששך חשש שוא הוא, שכן עשרות אלפי המשפחות הנמנות על "בעלי התשובה", בודאי יוכלו לספר לך על ההודעות הפתהוות, ההבנה, ויותר מכך האהבה האמיתית הכנה — בהן נתקבלו בסביבתן החדשה. קשיי ההסתגלות, אם כי הם הכרח המ־ציאות, הנם הרבה יותר קלים מאשר הנך מדמיין לעצמך. בכל מקרה, דודי, ביתי פתוח בכל שעה שתחפוץ. נשב בצוותא, ובסייעתא דשמיא, נדון ונלבן כל שאלה שתעמוד על הפרק.

בנוגע לנושא מכתבך האחרון, ופליאתך על מנהגי האבלות הנ־הוגים בתקופת "בין המצרים" בקרב שלומי אמוני ישראל — המנהגי, מדוע תושב אתה כי הדבר עומד בסתירה לקוממיות עם ישראל בארצו, ולעצם קיומו של שלטון יהודי רבוני ברחבי ארץ ישראל? כמו כן, קשה לי להבין מדוע הנך סבור כי קיים פה נתוק כלשהו בין ההלכה למ־ציאות שע"פ השטח?

האמן לי, הצבור הדתי די רא־לי, הניצב בשתי רגליו על קרקע מוצקה. ותסכים עמי כי גם ממנו לא נעלמת ההויה החדשה הנרקמת ונבנית בתוככי מדינת ישראל. אלא שחושבני כי לא למרות זאת, אלא דוקא עקב זאת — אסור לנו לש־נות כמלא הנימה ממנהגי אבלות החורבן המקודשים מדורי דורות.

כי זאת עליך להבין, שורש הבעיה אינו טמון באמירה של נוסח תפילה "נחם" המסורתית. הנושא הנו הרבה יותר עמוק, הרבה יותר עקרוני, מכפי שנראה הדבר כלפי חוץ. לעניו"ד, שורש של דברים נעוץ בעצם הסתכלותנו על מכלול המושגים הכ"כ עקרו־ניים כתורת ישראל, עם ישראל, וארץ ישראל.

כדי שתבין את הדברים לאשורם, הרשה נא לי דודי, להרחיב מעט את היריעה:

נקודה ראשונה לה חייב אתה להיות מודע, הינה העובדה כי היהדות המאמינה מעולם לא ראתה את ארץ ישראל מזוית הר־איה המצומצמת של "מקום מקלט לעם היהודי" (כהגדרת "ההסתד־רות הציונית") ותו לא. חז"ל, אשר לאורם אנו הולכים, ואת מימיהם הנו שותים, למדונו, ברוח קודש, כי ארץ ישראל זכות עצמית לה, קדושתה נובעת לא על שום היותה ארצם של בני ישראל, כי אם על עצם בחירתה כארצו של בורא עולם. וכלשון הפסוק (תהלים קל"ב): "כי בחר ה' בציון, איוה למושב לו". וכפי שחז"ל ראוה וכינוה: "נחלת ה'". (ראה באריכות בספר "הכוזרי" פרק ב'). תשוקתם ואווי נפשם של אבותינו אליה הינם עתיקי יומין, הרבה הרבה יותר מאשר מתקופת היווצרו לעם.

ובדברי המדרש (תנחומא פ' ראה): "ירמיהו הנביא צוח ואמר: "ואנוכי אמרתי איך אשיתך בבנים ואתן לך ארץ חמדה". ארץ ישראל שחמדוה אבות העולם: אברהם נתאווה לה, שכן הוא אומר: "ויאמר ה' אלקים, במה אדע כי אירשנה?" יצחק נתאווה לה... יעקב נתאווה לה... משה נתאווה לה... ואף דוד נתאווה לה, שנאמר: בחרתי הס־תופף בבית אלקים".

כבית אלקים ראוה אבות האומה, שכן ארץ ישראל הנה הארץ היחידה הנתונה לפקוחו התמידי הישיר של בורא עולם: "ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה. תמיד עיני ה' אלקיך בה, מראשית השנה ועד אחרית שנה". (דברים י"א).

כך ראוה הם, וכך ראוה בניהם אחריהם, צאצאי העם היהודי משך אלפי שנות הסטוריה. לא כטרי־טוריה גאוגרפית אשר כל ממרותה מסתכמת בהענקת חוסן גשמי ועצמאות מדינית — כי אם כחבל ארץ אשר "שם השכינה שכונה לך, ויוצרך פותח למול שערי שחק שעריך". (ריה"ל כקינתו: "ציון הלא תשאלי").

יחסם של אלו אכן היה בהתאם "איך מאוד יום יהי מתוק לעני" וכו' (ריה"ל שם) או כדברי הרמ־ב"ן כסוף דרשתו לראש השנה: "וזה מה שהוציאני מארצי טיל־טלני ממקומי, עזבתי את ביתי, נטשתי את נחלתי, נעשיתי כעורב על בני, אכזרי על בנותי, כפי שר־צוני להיות בחיק אמי".

יחסה של היהדות המאמינה לא"י, ראותנו בה, וכינוה בירוש־לים, "פלטרין של מלך" — דוקא הם הגורמים לכך כי גדול כים שברנו, וכואבת היא מכתנו. ואין זאת רק עקב העובדה כי במקום מקדש, מקום אשר כהן גדול לבדו זכה להכנס בו אחת בשנה — ביום הכפורים, במקום זה, "שועלים הלכו בו", הפעם בדמות אותם שועלים מהלכי על שתיים... אף לא על היות כל הס־ביבה הקרובה להר הבית מלאה בכנסיות ומסגדים, ושפחה יורשה גבירתה.

כל אלה סמוך אני ובטוח, כי מנחם ציון ובונה ירושלים יבאלם משבים, בתקופה שעד אז, ועיונות מסוגם של אנשי "המחתרת הי־הודית" לא יחזרו על עצמם...) עיקר כאב הלב אינו על כך, כי אם דוקא על אותן תופעות שהגיעו לירושלים לאחר שבניה שבו אליה. ועל כך: יושב אני ותמה: האמנם לבנים אלו התכוון הנביא בקראו לירושלים: "שאי סביב עיניך וראי כולם נקבצו באו לך בניך מרחוק יבואו ובנותיך על צד תאמנה". (ישעיהו). שהרי אין זה סוד שפרצות וחזיות רבות, ביחוד בשטח הצניעות, נבקעו בחומותיה הרוחנית של ירושלים, דוקא לאחר "מלחמת ששת הי־מים". לראבוננו שלא העיזו להעלות כמחולתם בני ובנות ישמעאל, מכבים בריש גלי צעירי ישראל.

חוששני כי "הכותל", אשר מעולם לא זזה ממנו שכינה, מע־לם לא חזה בכ"כ הרבה חלולי שבת ומעשים המתבצעים למולו, כשם שהר הבית ה' מעולם לא "זכה" לבקורים של אלפי יהודים, עוברי איסור כרת, כפי שנעשה הדבר כיום, מדי יום ביומו. העובדה שאין אנו חשים בכאבם ובזעקתם של אבני הכותל, אינה נובעת אלא מחסרוננו אנו. אי לכך הבן נא דודי, כי עם כל רצוננו העז לאות כמוב ירושלים, הרי קשה לנו עד למאוד להתעלם מהחרבן הרוחני הנורא.

את ועוד, בניגוד לדברים אותם אתה מעלה כמכתבך, הרי אין שום חוג, עדה, או אסכולה, כשהיא, ביהדות החרדית, הרואה בגלות מצב נורמלי, וכפי שבאר את כספרו "נצח ישראל", המהר"ל מפראג: "אין ספק שהגלות היא יציאה ושינוי מן הסדר, כי ה' יתברך סידר כל אומה במקומה הראויה לה, וסידר את ישראל במקום הראוי להם, שהוא ארץ הקודש...". אלא שלידיעתך דודי: אין המושגים "גלות" ו"גאולה" המופיעים בתורת חז"ל, חופפים להבנתך שלך בהם, הבנה הבנויה רובה ככולה על דפוסי התענך החלוני כמדינת ישראל, שכן, אין היהדות רואה במהותם של מוש־גים אלו רק את הצד המצומצם הנוגע למרחק הגאוגרפי של העם מאדמתו. "גלות" במתבנה היהודי הנו מושג הרבה יותר עמוק, הרבה יותר מקיף, שעיקרו מתמקד ב: "אסתירה פני מהם אראה מה אח־ריתם" וכו'. (דברים ל"ב) ואשר את תוצאותיו ע"פ השמח למד העם היהודי על בשרו, משך אלפי שנות הסטוריה. שואה נוראה, כזו שהיתה נחלת עמנו בדור האחרון, לא ניתן לחזותה או לאמוד את היקפה בשכל אנוש. כי אין זו אלא מימושה של הקללה: "והלכתי עמכם בחמת קרי, ויסרתי אתכם אף אני שבע על חטאותיכם". (ויקרא כ"ו). ומאחר ו"גלות" ו"גאולה" בעם היהודי הנם מושגים על אנושיים, ומאחר ועיקרם נובע וקשור קשר בל ינתק למושג "שכינתא בגלותא", הרי חושבני כי תסכים עמי כי עדיין אין מקום לדבר על מושגים כ"אורות הגאו־לה" ודומיהן...

מי שמכיר את מצבה הרוחני של מדינת ישראל, מי שמודע למקום אותה תופסת כיום התורה

(המשך בעמוד ט)

התקוממות ביתר ונפילתה

חמישים שנות חורבן המקדש והנגישות של השליטים הרומאים בעם היהודי בארץ ישראל ובסביבתה מעובדים מתוך ספר דורות הראשונים

— מאת ישראל שרייבר —

בניגוד לדעה הרווחת התקופה על ירושלים וחורבן הבית השני לא ציינה סוף תקופה. שלא כמו ארבע מאות שנה לפני כן בחורבן הראשון. נשארו היהודים בפעם זאת — רוב בארץ אבותם. אבל במחצית המאה שלאחר מכן, היה רצף בלתי פוסק של גזירות אכז־ריות, דכוי ושבת.

כתוצאה של התבוסה נטבחו מליונים במצעדי נצחון שערכו הרומאים. היה זה טבח ללא הבח־נה שעבר שלשה שלבים לפני שנפסק סופית. כל קרקע ללא בע־לות מוכחת, שבעליה נהרג, הוח־רמה. וזה גרם לרבוי משמעותי בצורך ל"מתנות" שנדרשו בה תמידה בכת, ע"י הקונסולים, פרו־קורטורים ושופטים מושחתים. הקיסר אספסינוס בתוך שנגם הטיל מיסים וגזר שעל ירושלים להשאר שוממה.

כמה שנים יותר מאוחר, ביום תשעה באב, הוא צוה על הפרו־קורטור טורנוס־רופוס לחרוש את מקום המקדש ולרדוף ולתפוס את רבן גמליאל הנשיא.

באופן מפתיע, טיטוס שירש את הכסא שמונה שנים אחר החורבן לא היה אדם רע כמו שהוא מתואר ולא התנהג כעריץ אכזר, שלטונו היה קצר. כי הורעל מיד על ידי דומיטינוס הצמא לדם, שהתחיל בתקופה של חמש עשרה שנים של אימה ודיכא את כל אלו שהביעו אהדה ליהדות. הוא הור־שיע אצילים רומאים כמספר גדול. בעלותו על כסא מלכות הוא הציע להשמיד את כל העם היהודי. רבן גמליאל ר' יהושע ור' אליעזר בן הורקנוס שבקרו ברומא באותו זמן, גילו את התוכנית המרושעת שבוטלה ברגע האחרון.

בשנה החמישית לשלטונו הר־עבו גדודי צבא נוספים מ־panonea (הונגריה) ליהודה ונג־רם מצב מאד מתוח. כדי למנוע חשדות של החיילים העביר את תקיעת שופר בראש השנה משח־רית למוסף. מועצת החכמים של "בו ביום" בוטלה וישיבת יבנה התפזרה כפעם הראשונה. רבן גמליאל הנשיא נאלץ להסתתר והסנהדרין עברה מאושה לגליל. קביעת הלוח הפומבי שאמור היה להתבצע כמחוז יהודה הועתקה לצפת.

הפוגה היתה כזמן הפלת דו־מיטינוס והחלפתו על ידי נרוה שעלה לכסא. (בשמונה עשרה לספטמבר שנת 96 למספרם) ב' אלפים תתנ"ו. מנהיגי האומה, רבן גמליאל הנשיא, ר' אלעזר בן עז־ריה; ר' יהושע ור' עקיבא, מיהרו לרומא להגיש עצומה לקיסר החדש. לבקשתם, ביטל הקיסר נרוה את עונש המיסים וניהל חקירה עצמית להבין את מהות היהדות. הוא הפסיק את דכוי אוהבי ישראל, אבל למרבה הצער ורווחה זאת לא האריכה ימים. נרוה היה כבר זקן וכנראה סבל ממחלת הסרטן בעלותו לכסא ומת לאחר שלטון של שש עשרה חדשים בלבד.

יורשו טריינוס היה אויב מר ליהודים. אשתו היתה אנטישמית קנאית ואביו היה מפקד של הלגיון העשירי הידוע לשמצה, שעמד כראש הדכוי לפני החורבן. כזמנו ואחריו. יתר על כן בו בזמן שטרי־ינוס החיה שאיפות רומיות, אימ־פריאליות הוא גם היה תקיף בדעתו לשמור בלי רחם על כי־בושים קודמים. המחוזות הנבטיים וההודיים, העצמאים למחצה כעבר הירדן ובגליל, בוטלו והוא התחיל בתשע עשרה שנות דכוי אכזרי בארץ ישראל, בקנה מדה של רדיפות אספסינוס שהתרחשו עשרים ושבע שנים לפני כן.

במהלך רדיפות אלו העמידו למשפט את משפחתו של הנשיא, ופזרו פעם נוספת את ישיבת יבנה (שנפתחה מחדש כמשך שלטונו של הקיסר נרוה) ראשיה התיישבו לתקופת מה בעיר לוד. שבה נפטרו רבן גמליאל וגיסו רבי אליעזר בן הורקנוס, ר' עקיבא נשלח לבבל הרחוק מהשפעת דומי כדי לקבוע את הלוח. והרבה מן התנאים ברחו לגליל.

אבל הגרוע ביותר עדיין לא בא. הקהלה הגדולה העשירה והמתרחבת של אלכסנדריה שב־מצרים עמדה תמיד מול עוינות דתית ובעוית של היוונים. (שאגב היה בו יסוד למרד וחורבן ביהודה) וזה הגיע לשיאו בשנת 114 למ־ספרם — תחת השפעת ניירוליות תוקפנית של הרומאים, הצליחו היוונים כסדרה של התנגשויות למשוך את הגברים היהודים מחוץ לעיר ולשחוט את נשותיהם ומ־שפחותיהם. הרובע היהודי יחד עם בית כנסת המפורסם אחד מפלאי העולם היהודי מאז החורבן נהרס.

מיד אחרי כן ביצע טריינוס עוד נבלה, הלגיונות הרומיות חדרו עמוק לתוך פרתיה ובבל והוא הורה למפקדו לוסיוס קיטוס להשמיד כל היהודים הנמצאים שם בתואנה "שאולי יהודי מסו־פוטמיה גם יתקיפו את שכניהם". קיטוס ערך את חייליו במערך מלחמתי מלא וטבח אלפי קרבנות חפים מפשע. כגמול על שירותיו כבבל. התמנה קיטוס לפרוקונסול בארץ ישראל, היכן שהמשיך בע־ריצותו. התושבים היהודים שם שכבר היו מודעים מאז הטבח באלכסנדריה הגנו על עצמם נגד המציקים היונים. בתחילה הצלי־חו, אבל אחרי התערבות רומאית הם הוכרעו ולחלוטין תאסר עליהם בעונש מות, להציב כף רגלם בקפריסין.

בעצומו של מערכת פשעיו הופל טריינוס, גם קיטוס "הורד" בשנת 177 למספרם. הקיסר אד־רינוס, שהיה מקודם פרוקורטור של סוריה. נטה ידידות ליהודים בכלל ולר' יהושע בן חנניה בפרט. להקלתם הרבה הוא השלים עם פרתיה והעניש את מנהיגי הכנר־פיות באלכסנדריה ואף פקד על שקום הרובע היהודי, אנדריינוס הרשיע את קיטוס ושיחרר כל אלו שהוכנסו למאסר. לשמחתם של היהודים, הוא אפילו הבטיח את שקומה של ירושלים ובנוי מחדש של בית המקדש, כל זאת ארבעים ושבע שנים אחרי החור־בן.

אולם, שמחתם לא נמשכה זמן רב משום שהזכות הזאת בוטלה בעקבות הסתה יונית ונוצרית. מה

בית כנסת "כנסת אליהו" באלכסנדריה

צילום אויר של החפירות הארכיאולוגיות בביתר. למעלה נראים מחוזות החומים, למטה חורבות ביתר

שהתרחש אחר כך היה אחד מהאסונות הגדולים ביותר בהיס־טוריה היהודית, אבל הפרטים לוטים בערפל.

חכמינו ז"ל חששו מאד מן השואה הקרובה ובאה, מכדי להזכיר הרבה ממה שהתרחש והמדינאים הרומאים היו יותר מדי נבוכים (בגלל התבוסות הראשונות של קיסרם) מכדי להרחיב את הדיבור. גם לא היה בנמצא היסטוריון יהודי, "איזה יוסיפון" שהיה מסוגל לרשום את המאורעות, אבל כבל זאת, אפשר לראות את התרשים הכללי.

חמישים ושתים שנים אחרי החורבן, הקיסר שהאמין באמונות תפלות הוכנס לסוד המסתורין האלאוסיים של העבודה זרה ומטר אשר כיון ובערך באותו זמן החליט אנדריינוס לחזור לשיטה הקודמת של שליטה ביהודה ע"י דכוי, אבל הרע יותר מטריינוס. בהסתלקו בצורה רדיקלית ממדיניות רומ־אית, הוא הכריז על התבוללות בכח של היהודים ע"י דכוי שיטתי של דתם.

הוא הכריז על בניה מחדש של ירושלים כ"איליה קפיטולינה" מושבה אליליה ליתנים עובדי אלילים ויהודים מומרים. מקום המקדש יהפך לבית עבודה זרה לאליל יופיטר. בצעדו בעקבות אנטיוכוס נאסר באיום עונש מות, שמירת שבת, ברית מילה וטהרת המשפחה. יהודים שהתנגדו לגז־רות אלו הוגלו ללוב. חיי המ־שפחה נהפכו לבלתי אפשריים והרבה ביטו (כמו ההלנסטים של פעם) להסתיר את העובדה שהיו מהולים. בזמן שהרומאים בצעו את הגזירות החדשות במרץ, נעשה קיום המצוות יותר קשה. אפילו קריאת שמע היתה טעונה סכנה, כאשר שוטרים שמרו על פתחי בתי הכנסת. פעם נוספת הוכרח רבי עקיבא מנהיג הדור לנסוע לבבל לקביעת הלוח.

היהודים נאנחו עמוקות ונבוכו אבל לא עשו הרבה, חוץ מלחבל בנשק שהוכרחו לספק לצבא הרומאי. הם המתינו לשעת הכושר עד שאנדריינוס עזב את יהודה למסעיו מיון למצרים בשנת 123 למספרם. מיד בעזבו את המקום, כמו המכבים בזמנם, נסוגו היהו־דים למערבות ומערות, כדי לש־מור ולקיים תורה ומצוות בלי הפרעה. הם בנו שם בתקרים משוכללים, עם פתחי אויר וחדרי קשר. אולם הרומאים, כמו ההלנסטים בזמנם, רדפו אחריהם גם לשם והתייחסו לכל התגוננות כאל מרד גלוי.

בניגוד לרצונם, הזקקו היהודים למאמץ אחרון לשחרר את עצמם מהדכוי הרומאי. כמו במרד המכבים, לא היה כאן מאבק לע־צמאות מדינית, אבל מאבק ארוך וקשה למען חרות הדת. הגיחות הנועזות הצליחו בהתחלה. וכש־עברו להתקפה נסוגו הלגיונות הרומיות בארץ ישראל וסוריה נוכח ההסתערויות הנועזות.

אחרי שנת לחימה קם מנהיג לאומי בעל כח, שמעון בר כוזיבא שאיחד את הצבא המתפתח (התואר בר כוכבא הוא המצאה נוצרית), הוא כבש בחזרה את ירושלים כמלחמה בלויה, טיהרה מעבודה זרה וגירש את ההגמונים הנוצרים. הוא הטביע מחדש מטבעות רומאיות ואפילו טבע מטבעות משלו עם הכתובת "למען שחרור ירושלים". אלפי יהודים מחו"ל נהרו לדגלו ואפילו שאינם יהודים הצטרפו למרד נגד הרודנות הרומאית. האימפריה הרומאית

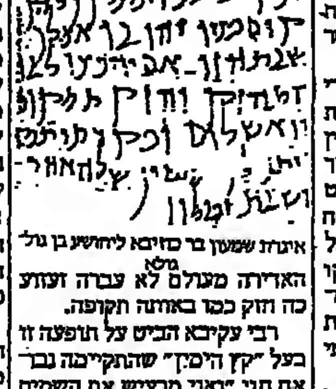
איגרת שמעון בר כוזיבא ליהושע בן גל־גולא

האדירה מעולם לא עברה זעזוע כה חזק כבאותה תקופה.

רבי עקיבא הביט על תופעה זו בעל "קץ הימין" שהתקיימה נב־ואת חגי "ואני מרעיש את השמים ואת הארץ וגו'" והכריז על שמעון בר כוזיבא כמשיח שצפו לו בקוצר רוח כמו שבר כוזיבא עשה, אבל חלק מחכמינו ז"ל פקפקו בדבר.

אנדריינוס שלח להביא תגבורות רומאיות ומפקדים מפורסמים מכל קצוי האימפריה. יוליוס סוורוס נקרא מבריטניה לפקד על המבצע. צבאות אלו הגיעו אחרי שנתיים וחצי של שלטון שמעון בר כוזיבא והאסונות התחילו. כשבוא הרא־שונה בארץ ישראל, פחד מאד יוליוס סוורוס מהתושבים הרבים הנואשים. הוא אמץ מערכה ארוכה של גיחות פתאומיות, על ערים לא מוגנות כסבבו את תוש־ביהם, בזאת קוה לנתק את הדרכים ואת האספקה ל"מורדים" היהודים ולהרעיבם אותם עד כניעה, ובאחד מההתקפות המתגברות ברחום על יד אדום, נשבו התנאים ר' ישמעאל בן אלישע ור' שמעון בן הסגן והוצאו להורג. וכשנודע האסון הזה, הרגישו ר' עקיבא ור' יהודה בן בבא את האמת האיומה: הפעם לא יהיה עוד חנוכה עם סוף שמח ובר כוזיבא איננו המשיח. אותם שני הרוגי מלכות נצלו מהעתיד האיום שהיה צפוי לכל האחרים.

יותר על כן, כמה שנים לפני כן התנא שמואל הקטן (שהיה מפורסם ברוח הקודש שבו) ניבא לפני פטירתו נבואה איומה "שמ־עון וישמעאל לחרבא וחברוהי לקטלא ושאר עמא לביזא ועקן סגיאין עתידין למיתי על עמא". רבי עקיבא ורבי יהודה בן בבא בהספידם אותו ניסו להזהיר את העם, אבל תוך ההתרגשות הכל־לית לא הקשיבו לדבריהם.

ההצלחה לא האירה פנים למ־תקפת הנגד הרומאית. ואפילו כשהקיסר אנדריינוס לקח לעצמו את הפקוד. היה עליו להשמיט את המשפט המקובל "שלום לי ולצבא שלי" מתוך הדו"ח לסנט. מכו־נות מצור מיוחדות הומצאו לשי־מוש במערות ובהרים. אבל בסופו של דבר בתוך שנה התחילו הא־מצעים הזהירים של הרומאים להשתלם. כל האזורים הכפריים נחרבו וכל מחוז יהודה נהפך למדבר שממה. תשע מאות שמו־נים וחמש מהערים הטובות, הכפרים וחמישים מהמבצרים החזקים ביותר הושמדו יחד עם 580,000 תושביהם.

המיקום והמערך של ירושלים, הקשו על הרומאים לכובשו מחדש, למרות שחומותיו לא נבנו מחדש, אבל לאט לאט התהדק החבל מסביב לירושלים עצמה. בר כוזיבא וחייליו הוכרחו לסגת לביתר — מבצר הררי הרחק מירושלים ולמרות המחסור במים ובמזון עבור הנצורים, התנגדותם היתה כ"כ עיקשת עד שאדריינוס שקל בדעתו לוותר על המצור.

אבל, שלוש וחצי שנים אחרי שהלגיונות התארגנו מחדש תחת פקודו של יוליוס סוורוס בשנת 133 למספרם ביום תשעה באב פרצו הרומאים פנימה, נקמתם

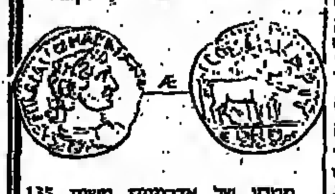

מטבע של אדריינוס משנת 135 לספירתם. מצד אחד דיוקנו של הקיסר. מצד שני — פרים רתומים למחרשה, חורשים בשדה, בסמל חורבנה של ירושלים והפיכתה לעיים ועליהם עיר חדשה, קולוניה רומית, בשמו של אדריינוס האימפרטור והקיסר:
Col(onia) Ael(ia) Kapit(olina) Cond
סביב דמותו של הקיסר כתוב:
IMP. CAES. TRAIANO HADRIANO
"אימפרטור קיסר טראיינוס האדריינוס
רבותינו מספרים על מטבע, דינרא: "בקשו לגנז דינרא הדריאנא טורייסא יפא, מפני סכנתה של ירושלים, עד שמצאו לו מקרא מן התורה שהוא מותר..."

היתה גדולה בצורה שלא תאומן ואי אפשר לתאר את הטבח שער־כו. שלא כמו בזמן החורבן לא היה להם עצים ואבנים לכלות בהם את חמתם. כל תושבי ביתר נטבחו, אף אחד לא נמלט. הרומ־אים פתחו בהשתוללות רצחנית לרחוב ארץ ישראל, כשעבדים אלפים ורצחם מליונים, משטר אכזרי הוקם תחת פקודו של טורנוס־רופוס שאסר על לימוד התורה וקיום המצוות וגדולי התורה הוצאו להורג בגלל הפצת תורה.

רוב התושבים הנשארים הוסעו באניות למצרים כעבדים כמו שנאמר בתוכחה, והיהודים נהפכו לעם נשבר, מיעוט בתוך ארצם הם. עם חורבן הבית נעקר ליבו הדתי של העם היהודי ובביתר נשבר גבו. זה היה החלק האחרון של החורבן והגלות הארוכה התחילה.

המאמר הנ"ל מעובד מהספר "דורות הרא־שונים" והנספח, מקורות נוספים מתוך ש"ס בבלי וירושלמי, מכילתא, ספרי, תוספתא ולהבדיל יוסף בן מתתיהו והסטוריונים נוצרים ורומאים.

ציור המתאר כיבוש ירושלים בידי הרומאים

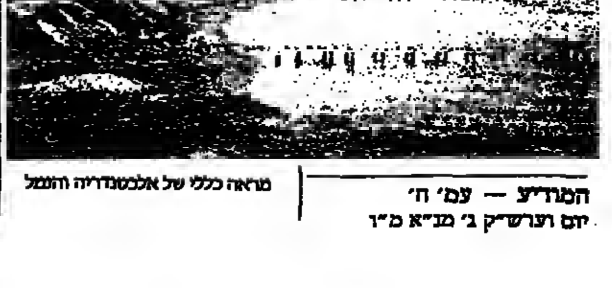
מראה כללי של אלכסנדריה הנוכחי

בין המצרים

גָּדַר מָה
וְגָדַר מָה
וְתַלְתֵּן דֶּגֶל יִשְׂרָאֵל
בֵּין הַמְּצָרִים
הָאֵלֶּה
וִירוּשָׁלַיִם עָלְתָה
בִּסְעָרָה
הַשָּׁמַיְמָה.
★
בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל
עִיר
פְּגָשַׁנִי אֶחָד
מִן אֶחָדֵי הָעִיר
וּשְׁאֵלָה בֵּין דְּרָדָיו
לְמִי אַתָּה
וּלְמִי אֵלֶּה לְפָנֶיךָ
הַלְאַבְרָהָם הָעִבְרִי
הַלְיִצְחָק
הַלְיַעֲקֹב
וַתְּהִי לִי שְׁאֵלָה
זָבַת דִּמְעָה וָדָם.
★
וְאֶעֱבֹר בֵּין בִּתְרֵי
הַלְּבָבוֹת
וְאֶקְרַב אֶל
נִדְבְּכֵי הָעָם
וְאֶזְעַק,
עוֹד לֹא כָּלוּ
שְׁמוּרוֹת עֵינֵי
עַמִּי.
★
צַעַר גְּדוֹל יִסּוּרִים
הוּא זֶה.
יֵשׁ זָקֵן
מֵחַיִל אֶל חַיִל
וְיֵשׁ עוֹלֶה
מֵחַי אֶל דָּחִי.
חַי נָע,
דּוֹר הָיִיתִי לְאַחַי
נָבִיא
לִבְנֵי אִמִּי,
וְאֶשְׁתּוֹמֵם.
★
נָשָׂאתִי עֵינַי
לַמְּרוֹמִים
וַיַּעַל קוֹלִי
מִן הַמְּצָרִים,
יֵשׁ לָנוּ אָב זָקֵן
וּבֵן זְקוּנִים
נִמְצָא דָּמוֹ אֶל קִיר
הַמִּזְבֵּחַ
וְגַם דָּמוֹ הִנֵּה
חָדָשׁ, לְזִכָּרוֹן.
★
מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה

مكان الأصل

זכרון להולכים

הר"ר אהרן בומגלד

לא במספר שורות, אעמוד על תין ערכו, הן כל מי שהכירו מקרוב, לא יכול היה, שלא להתפעל מאישיותו המגונת, תם וישר מתר, חריפות והבנה עמוקה מאיזן.

את חינוכו התורני קבל מאביו הרה"ח רבי דוב בעריש זצ"ל שהיה מיחסי חיין. ומבאי ביתם של כ"ק האדמו"רים לבית אלכסנדר מרן ה"ישמח־ישראל" וה"תפארת שמואל". ומאבי אמו הר"ר יצחק אדער, מתמכי דאורייתא בעיר קאליש, שלמרות שנמנה על חוגי המתנגדים היה מקורב לאדמו"רים מוודקא ואלכסנדר.

תחלה למד בעירו קאליש, בישיבת "מגן אברהם", ושמע שעורי תורה מפי ראש הישיבה. הגאון רבי יהודא צבי מכלוק מתלמידיו המובהקים של מרן בעל ה"אבני נזר" זיע"א. מאוחר יותר, שלחו אביו לקראקא ללמוד בישיבת "כתר־תורה" של חסידי ראדומסק.

בעודנו עול ימים, עלה לארה"ק עם קבוצת בחורים שומרי תורה ועבר את כל קשיי הקליטה, ומעולם לא נפל ברוחו. תקופה קצרה לאחר מכן, עלו גם הוריו ויתר בני משפחתו ועם הוסדה של המושבה החרדית בני־ברק היו הם, בין המתיישבים הראשונים במקום. מסיבות שונות נאלצו להעתיק את מקום מגוריהם לת"א. וכאן נתוודע אביו למאה"ג מרן רבי יהודא לייב אשלג זיע"א בעל ה"סולם", ועסקו בצוותא ב"דרך עילאין". ובמרוצת הימים הפך אביו לדמות מוכרת בחוגי החסידים במקום.

לאחר נשואיו עם רעייתו מרת שושנה תחי', בת הר"ר יהושע שטכלברג, מעסקניה הבולטים של היהדות הדתית בתניה, וקבע גם הוא, את מקום מגוריו בת"א, השתדל הוא ורעייתו להיות בחדרם של שומרי מצוות, ודאג שלא להחסיר משיעורי התורה הקבועים וגם רעייתו היתה משתתפת בשיעורים לנשים.

כשהכתירו את כ"ק האדמו"ר רבי יהודא סיטר־דרזיגר זיע"א לרבי של חסידי אלכסנדר בארה"ק, ובגולה. היה אביו, מבין המכתירים ומאז, הפך גם הוא לחסידו המובהק, והיה נוסע אליו לעתים תכופות, וגם לאחר הסתלקותו עבר להתקשר אל בנו, גיסו, כ"ק האדמו"ר מרן רבי ישראל מנחם שליט"א.

הכרתיו לראשונה, עת נתקשרנו בקשרי משפחה, כאשר גיסו אחי אשתו, הרב מנחם שטכלברג, נשא את אחותי תחי'. ובאמור דברי תורה לרוב, בחוגי המשפחה, והבחנתי בלהט נשמתו, עת הזכיר איזו מימרא חסידית, או דבר תורה, ששמע מפי רבותיו, ונתקיימו בו במילואם דברי הגמ' על מי שרוחם רבנן ומוקיר רבנן שיהיו לו חתני רבנן, ומי שדחיל מרבנן הוא גופיה צורבא מרבנן וכו'.

בתו נשואה לבן תורה מופלג, הב"ר יונה טוקר. ובנו, הרב יצחק אברך חסידי מופלג, ומרביץ תורה, נשוי לבתו של ש"ב הרה"ח רבי יעקב מאיר רוזנוסר, מעמודי התוך של חסידי גור בת"א. ובשנים האחרונות, לאחר שחיתן את ילדיו עבר לגור עם אשתו לפ"ת. והיה משתתף קבע בשיעורי התורה בבית הכנסת "מקור חיים" ובעיקר קנה לו שם, בין לומדי "כולל בעלי־בתים". בבית המדרש "משכן־יוסף", שבבית פאי"י, בעיר, ששם היה הרה"ח החזיר והנערץ מגיד השיעור, הרה"ג רבי אליהו ברזל, היה הוא ממלא את מקומו.

בהלוייתו שיצאה מבית המדרש "משכן־יוסף", השתתפו רבים מבין לומדי התורה בעיר. ובמלים ספורות נפרדו ממנו כותב טורים אלו, בשם המשפחה, הר"ר יהודה קהן יו"ר סניף פאי"י במקום, בשם הלומדים והמתפללים.

ת.נ.צ.ב.ה.

שמחה ראם

במשק ובכלכלה

בחודש יולי ניכרת מגמה של עליה במספר המובטלים

מספר המובטלים (6 ימים ויותר), במשך חודש יולי, הגיע ל־25 אלף לעומת 24,500 בחודש שקדם לו.

מספרם הכולל של דורשי העבודה הסתכם ב־47 אלף לעומת 45,350 בחודש יוני — 1650 דורשי עבודה יותר מאשר בחודש הקודם.

מבין דורשי העבודה נמנו 7400 תובעי הבטחת הכנסה לעומת 5669 ביוני.

בשדות התעסוקה נתקבלו בחודש יולי הזמנות ל־20750 עובדים, מהם לא סופקו ע"י השרות 3750 עובדים. זאת לעומת 19330 הזמנות לעובדים שנתקבלו בחודש שעבר ואשר מהן לא סופקו ע"י השרות 3659.

גידול במספר המובטלים נרשם בירושלים 1290 לעומת 1090 בלבד בחודש שעבר. באזור עמק יזרעאל הגיע מספר המובטלים ל־1,412 לעומת 1,123. גם בנגב המרכזי היתה עליה בולטת במספר המובטלים 1988 לעומת 1760.

משרד החינוך הוציא צווי סגירה ל־8 גני ילדים פרטיים

משרד החינוך והתרבות הוציא, לקראת שנת הלימודים הקרובה, צווי סגירה ל־8 גני ילדים פרטיים מבני 3 עד 4, שלא עמדו בתנאי הרשיון על פי חוק הפיקוח על מוסדות חינוך.

רשימת הגנים שהוצאו להם צווי סגירה היא בעיקרה מבת ים, ואחד בראשל"צ כרמלה ובחולון.

דובר המשרד הבהיר, כי על ההורים להקפיד, בעת הרישום לגני ילדים פרטיים, לגילאי 3-4, שגן הילדים מצויד ברשיון ונמצא בפיקוח המשרד. הרשיון אמור להיות תלוי במקום בולט בגן.

ההורים יתבקשו שלא לרשום את ילדיהם לגנים שהוצאו נגדם צווי סגירה.

הכלכלה והתכנון:

מציע תכנית בת 12 עיקרים להמשך ההבראה הכלכלית

"יש להחזיר את משימת ההבראה הכלכלית למרכז המאמץ הלאומי כדי שההישגים בתחום בלימת האינפלציה ושיפור יתרות מטבע החוץ לא ישממו, ושהמשק לא ישוב למציאות העגומה שבה היה נתון משך שנים" — אמר שר הכלכלה והתכנון, גד יעקבי, בסכום הדיון בכנסת על פעולות משרדו.

השר התריע מפני תהליכי ריפיון במשק וקרא להחליט ללא דיחוי על תכנית כוללת להמשך הבראת המשק, שבה יקבעו נתיבי התקדמות מוגדרים ומוסכמים. תכנית זו צריכה להתקבל, לדבריו, על דעת שותפי הקואליציה ההתברותית־כלכלית ותוך גיוס תמיכתו של הציבור.

שר הכלכלה הציג תכנית בת 12 עיקרים להמשך ייצוב המשק וחידוש צמיחתו הכוללת: רפורמה במיסוי, הכוללת הורדת שעורי המס על עבודה; מדיניות שכר שבמסגרתה לא יעלה השכר בדומה מעבר לגידול בתפוקה ובפריון; תקציב מרוסן וצמצום מספר העובדים בשירותים הציבוריים; עידוד היצוא והחוזיות; גיוס הון בחו"ל להשקעות בארץ; מכירת חברות ממשלתיות לגורמים ציבוריים ופרטיים; מיחזור חובות הפנים ואפשרות פרעון מניות ההסדר בעתוי תפשי בתנאים מועדפים; הגמשת תנאי בטוח האבטלה כדי לקלוט עובדים נוספים במפעלים באזורי פיתוח; הפשרת שוק ההון כדי לגייס בו כמיליארד דולר בשנה; מתן עדיפות לערי ואזורי הפיתוח וסיווג מחודש שלהם; פישוט התהליכים לביצוע השקעות; יזום מפעלים ממלכתיים חיוניים, תוך גיוס משאבים מחו"ל להקמתם.

קיסר החזיר את מזכיר מ.פ. דימונה מכבש המטוס כדי לטפל בעובדי "דימונה טכסטיל"

"הייתי מאוכזב מאוד והחלטתי בכאב לוותר על הנסיעה", אמר יוסף אבוטבול מזכיר מועצת פועלי דימונה, יום אחד לאחר שמזכ"ל ההסתדרות, ישראל קיסר, שלח שליחים להחזירו מכבש המטוס, שעה שהוא בדרכו לטיול בחו"ל.

משלחת של פועלי דימונה יצאה לצרפת ולגרמניה, לביקור של 12 ימים בערים התאומות של דימונה. בראש המשלחת אמור היה לעמוד מזכיר מועצת הפועלים אולם דקות אחדות לפני ההמראה, הגיעו לשדה התעופה שליחים מבניין הועד־הפועל והודיעו לאבוטבול, שקיסר דורש ממנו להגיע מייד לבניין הועד הפועל, בעניין עובדי מפעל "דימונה מכסטיל". במקביל נטל את מזוודותיו ויצא לבית הועד הפועל כנדרש.

שם הובהר לו שעובדי מפעל "דימונה מכסטיל" חסמו את הכניסה למשרדו של קיסר, במחאה על כך, שלטענתם מלבלת ההסתדרות השלום רמי שליחה לעובדים. המפעל מושבת מזה 18 יום בהשבתת מגן של ההנהלה, לאחר שהעובדים פתחו בעיצומים במחאה על אי מילוי תביעותיהם לתוספת שכר. בוטבול נפגש עם העובדים ועם יו"ר האגף לאיגוד מקצועי, חיים הברפלד.

בשיחה עם כתב עתי"ם בנגב, יצחק ליינסון, אמר בוטבול שכל התקרית מקורה באי־הבנה. לדבריו, נקלע המצב ב"דימונה טכסטיל" לקיפאון והוא מינה ממלא מקום שיטפל בעניין בהעדרו מהארץ. ככל הנראה הבין קיסר שעזבתי את העובדים באמצע מאבק וכנראה שהיה מישהו שהטעה אותו לחשוב כך".

חדשות הבורסה

סיכום תוצאות המסחר ביום א' מנ"א תשמ"ו 6.8.86.

מניות וניירות ערך המירים

מגמת המסחר לפי ענפים

★ בנקים מסחריים: יציבות.
★ בנקים מסחריים (הסדר): תנודות עד 1%
★ בנקים למשכנתאות: עליות עד 3%
★ מוסדות מימון ענפיים: עליות עד 5%
★ מסחר ושירותים: בדר"כ עליות עד 5%
★ בטוח: עליות עד 5%
★ מקרקעין: בדר"כ עליות עד 5%
★ תעשיה: בדר"כ עליות עד 5%
★ השקעה: תנודות עד 5%
★ נפט: עליות עד 2%

סה"כ המחזור במניות וני"ע המירים 5,296.1 אלפי ש"ח. סה"כ המחזור באג"ח 7,996.5 אלפי ש"ח. סה"כ מחזור העסקות בבורסה (מניות, ני"ע המירים ואג"ח) 14,412.8 אלפי ש"ח. סה"כ מחזור העסקות במק"מ (כולל קיוזו) 646.4 אלפי ש"ח.

המניה הפעילה ביותר בכל ענף בתמורה כספית

שם הענף	שם המניה	תמורה כספית	שינוי ב-%
בנקים מסחריים	בלל סטוק 100.0	309.5	+0.0
בנקים למשכנתאות	יעסוד 5.0	16.4	+6.2
מוסדות מימון ענפיים	בלל ליסינג א' 0.1	14.8	+1.5
בטוח	איתן חב' לביטוח	46.3	+0.9
מסחר ושירותים	שופרסל כ' 10.0	134.9	+2.3
מקרקעין	הכשרת הישוב 1.0	217.7	+2.6
תעשיה	טבע ש'	353.0	+3.2
השקעה	חברה לישראל 1.0	84.7	+3.5
נפט	נפטא ש'	16.1	+3.2
מניות הנסחרות במט"ח	בזית מ'		+0.0

המניה בעלת התנודה הגבוהה ביותר

שם הענף	שם המניה	שינוי ב-%	שער
בנקים מסחריים	הספנות 0.1	-2.9	1020.0
בנקים למשכנתאות	יעסוד 5.0	+6.2	770.0
מוסדות מימון ענפיים	מרכז קבלנים 5.0	-10.0	388.0
בטוח	סהר ב' 1.0	+5.0	4232.0
מסחר ושירותים	מלונות דן 1.0	+9.3	3540.0
מקרקעין	עמר וסלע 1.0	+6.5	788.0
תעשיה	אוקטגון 5.0	+10.0	3069.0
השקעה	חברה לישראל 5.0	+10.0	5588.0
נפט	נפטא ש'	+3.2	1610000.0
מניות הנסחרות במטח	בזית מ'	+0.0	228.0

רוחב מגמת המסחר

הפסקת מסחר — 45; ללא שינוי — 117; סה"כ עליות — 177; סה"כ עליות בשיעור של מעל 5% — 18; קונים בלבד — 1; סה"כ ירידות — 81, סה"כ ירידות בשיעור של מעל 5% — 8, מוכרים בלבד — 1.

מגמת המסחר של אג"ח צמודות למדד

★ 3% אג"ח הצמדה מלאה: תנודות בין 0.5%-1%
★ אג"ח 4.25% הצמדה מלאה: יציבות וירידות עד 2%
★ אג"ח 80% הצמדה: ירידות של 1%

מגמת המסחר של אג"ח מסוגים שונים

★ אג"ח "ברירה כפולה": יציבות וירידות עד 2%
★ גלבוע: עליות עד 2%
★ אג"ח הנסחרות במט"ח: תנודות עד 1%

שר התחבורה:

חברת אל-על לא החכירה ולא השכירה מטוסים במטרה לטוס בשבתות ובחגים

חברת "אל־על" לא החכירה ולא השכירה מטוסים לחברות אחרות על מנת לטוס בשבתות ובחגי ישראל — זאת אמר בכנסת שר התחבורה, חיים קורפו, בתשובה להצעה לסדר יום של חבר כנסת ר' א.ורדיגר.

השר קורפו הדגיש, כי אין שום כוונה לחדש הטיסות בשבת ובחגים.

באשר לשאלונים שהופצו בין חלק מנוסעי אל.על, אמר השר, כי מגמתם לבדוק התייחסות הנוסעים לטיב המזון המוגש להם ואיכותו, כמו כן בדק הסקר כמה נוסעים דתיים נוספו לאל־על כתוצאה מהפסקת הטיסות בשבת ובמועד. (עש"ת למ"ם)

בשאילתה של נציג אגודת ישראל:

כמה כיתות נבנו להנהע"צ? כמה נבנו לחינוך הערבי?

— מאת סופר "המודיע" —

הטענות החוזרות ונשנות של ראשי החינוך העצמאי על המחסור בכיתות ובמבנים בבתי הספר ברחבי הארץ — הועלו בשאילתה של ח"כ הרב מנחם פרוש אל שר החינוך.

הרב פרוש מבקש לברר, כמה כיתות חדשות ניבנו בכל אחת מ־3 השנים האחרונות לבתי הספר הממלכתיים, הממלכתיים־דתיים, החינוך העצמאי, החינוך הערבי ולבתי ספר אחרים?

כן מבקש הרב פרוש משר החינוך לציין במקביל, כמה תלמידים לומדים בבתי הספר הנ"ל ומהו שיעור הגידול במספר התלמידים בהם ב־3 השנים האחרונות.

כזכור, גורם המחסור במבנים ובכיתות בבתי הספר של החינוך העצמאי ללימודים במשמרת שניה בכמה בתי ספר.

שר התיירות המצרי — עם סיום ביקורו:

"לאחר ישוב המחלוקת המדינית תוצף ישראל בתיירים ממצרים"

שריר וסולטאן סיכמו על שורת הקלות על תיירים משתי הארצות

שר התיירות המצרי ד"ר פואד סולטאן הביע תקווה שביקורו הנוכחי בישראל יסייע לקידום תנועת התיירות ההדדית בין ישראל ומצרים, והבטיח כי לאחר שיוסרו המכשולים הפוליטיים המפרידים בין שתי המדינות "לא תוכלו לעמוד בזרם התיירים המצריים שיבואו לכאן".

ד"ר סולטאן השתתף במסיבת עתונאים שהתקיימה אתמול אחה"צ במלון "המלך דוד" בירושלים עם תום ביקורו הרשמי, כאורחו של שר התיירות א. שריר, במשך שלושה ימים. האורח יוצא הבוקר את הארץ לקהיר.

ד"ר סולטאן ציין כי בשיחותיו בישראל הושג הסכם על ביצוע חבילות תיירות ישראליות־מצריות בשיתוף עם ארצות אחרות שהראשונה בהן תהיה כנראה ארה"ב, ולאחר מכן יפאן. המגעים הראשונים ליישום התוכניות האלה יתקיימו עם הגורמים התיירותיים האמריקניים בחודש הבא בארה"ב. לפי המתוכנן יוכלו תיירים אמריקניים להינות מחבילת תיור מיוחדת שתקיף את מצרים וישראל במסלול אחד.

בתשובה לשאלה אם חבילות תיור כאלה יכללו גם ארצות ערביות אחרות באזור, אמר השר המצרי קצרות: "אף אחת. עדיין לא בעת".

השר שריר העריך את הביקור מבחינת חיזוק שיתוף הפעולה והידוק הקשרים התיירותיים בין ישראל למצרים. הוא הגיש לאורחו שי מזכרת — אלבום המכיל קטעי עתונות ישראלית ותמונות המתארות את ביקורו של ד"ר סולטאן בארץ.

נמסר כי שני השרים הסכימו לפעול להקלת סדרי התנועה התיירותית בין שתי המדינות על ידי ביטול או הפחתה של מיסי היציאה, אגרות הכניסה ודמי האשרות ביניהן, וכן לקיצור זמן הנפקת האשרות למבקשים לתור בכל אחת מהן. השרים הסכימו גם להקים ועדה משותפת של נציגי ישראל ומצרים אשר תדון באורח קבע בעניינים השונים הקשורים לקידום התיירות בין שתי המדינות. (עתי"ם)

● דמשק, — קצין בכיר במשמר הרפובליקני בסוריה הוצא להורג בידיה בזלי — כך מוסר העתון "אלביאדר אל־סיאסי" הירושלמי. מקורות בדמשק מסרו, לדברי העתון, כי הוא האשם בקיום קשרים עם אש"ף ומקורות אחרים ציינו, כי הוא התבטא בזכות אש"ף. (ע"מ).

מפקד הכבאים בעיקבות הדליקה ברמת אביב:

דיירים מזלזלים בחייהם

— מאת כתבת עתי"ם, דינה רייס —

"דיירים מזלזלים בחייהם, ועושים פלסתר את נהלי הבטיחות", אמר ביום ב' בבוקר מפקד כבאי תל אביב, אהרן אשל, בהשמיעו דברי ביקורת נוקבים על דיירי הבית בן 15 הקומות ברחוב בן יוסף ברמת אביב ג', שבו פרצה דליקה ביום ב' אחרי חצות, והכבאים נאלצו לבזבז דקות יקרות בפינוי מכשולים שהושמו על ידי הדיירים.

הדליקה פרצה בשעה 1.30 אחר חצות בדירתו של ג'ורג' שרבוס בקומה השמינית, כנראה בגלל קצר חשמלי. מלאכת הכיבוי נמשכה עד שעה 4.00 לפנות בוקר. לא היו נפגעים ושום איש לא פונה מן הבית.

בשיחה עם כתבת עתי"ם אמר מר אשל, כי הדיירים אינם מקפידים על כללי הבטיחות והתוצאה היא שחדרי מילוט הופכים למחסני גרוטאות, פתחי איוורור לגג, שמטרתם לשחרר עשן, נאטמים, דלתות החייבות להיות פתוחות נעולות, דלתות לגג הבנין נעולות, ומכבי האש נאלצים לפרוץ מנעולים בשעה שמתחוללת שריפה.

מפקד מכבי האש מצא במהלך הכיבוי כי הדיירים סגרו את הפתחים בחדרי המדרגות המיועדים למילוט בשעת חרום. אלה ציינו כי הסגירה נעשתה כדי למנוע גניבות ופריצות ודיירי הבנין היו מודעים לכך שבשעת חרום יהיה עליהם לפנות את המחסומים. "שעת חרום אינה דווקא מלחמה, גם שריפה היא שעת חרום והדיירים חייבים להבין כי הם פוגעים בעצמם בדרך זו", ציין אשל.

גם הדלתות לגג שבקומה ה־15 היו נעולות והכבאים נאלצו להעלות ציוד ללא מעלית ולפרוץ כל העת מנעולים. עוד מצא כי ציוד הכיבוי במקלט הבנין היה לקוי ולא מתוחזק כהלכה. "הדיירים אינם שומרים ואינם מתחזקים כראוי ציוד בטיחותי האמור לשרת אותם בעת צרה", קובל אשל.

מפקד מכבי האש הביע תקווה כי מודעות הציבור בארץ כולה תעלה וציבור הדיירים, במיוחד בבתים רבי קומות, יתן את דעתו על נושא הבטיחות בבנין בשעת שריפה.

כתבת עתי"ם מציינת, כי חקירה ראשונית של מכבי האש העלתה שהשריפה נגרמה כתוצאה מקצר חשמלי. בחדר שבו פרצה השריפה מאוחסנים ספרים ומכשירי חשמל רבים כמו גם מחשב. מפקד מכבי האש אמר כי מסקנה סופית באשר לגורם השריפה תתקבל בימים הקרובים. "לא היתה סכנה בטיחותית לדיירי הבנין והאש לא התפשטה לקומות הסמוכות", קובע אשל.

נגרם נזק רב לדירת המגורים של שרבוס, והיא נשרפה כמעט כליל. כמו כן ניזוקו חדרי המדרגות.

הבנין עצמו והבניינים הסמוכים עומדים כולם בתקן הבטיחות מפני אש. הבעיה כאמור הבעיה האנושית — של דיירי הבנין, הדגיש מפקד מכבי אש.

כלור הוחדר למי השתייה בקריית בנימין וקריית פרוסטיג

חברת "מקורות" החדירה כלור למי השתייה בשכונות קרית בנימין וקרית פרוסטיג כדי לחטא את המים.

פעולת החיטוי נעשתה עפ"י הנחיות מהנדסי תברואה ובפיקוח משרד הבריאות, לאחר שבסוף השבוע שעבר נתגלו חיידקי קולי וחיידקי קולי־צואתי במי השתייה בשכונות אלה.

מ"מ הרופא המחוזי של משרד הבריאות בחיפה, ד"ר שמואל רשפון, מסר כי עובדי העירייה בקרית־אתא החלו בניקוי מגדל המים המזרים את מי השתייה לשכונות אלה, לאחר שהועלה חשש שמקור הזיהום הוא במגדל.

לכתב עתי"ם בחיפה נודע, כי נלקחו דגימות מים נוספות בשכונות ורק לאחר שייקבע כי מקור הזיהום חוטא כהלכה, יורה משרד הבריאות על הפסקת הרתחת המים באיזור זה.

תושבי השכונות נתבקשו בינתיים להמשיך בהרתחת מי השתייה עד לחיסול המפגע התברואתי. ממשרד הבריאות נמסר, כי מעקב אחר רמת תחלואת המעיים באיזור אינו מצביע על עליה כלשהי בזיהומי מעיים שמקורם במי השתייה. (עתי"ם)

כלכלת חוץ

ארה"ב מתנגדת לשליטה מחודשת של אופ"ק במחירי הנפט בעולם

וושינגטון. — שר האנרגיה של ארה"ב, ג'ון הרינגטון אמר שארה"ב לא תשלים עם האפשרות שארגון אופ"ק שוב יקבל לידיו את הפיקוח על תפוקת הנפט ועל מחירי הנפט בעולם.

"חידוש שליטתו של אופ"ק, כפי שידענוה בשנות השבעים, אינה בריאה לאמריקנים ולעולם החופשי, וזהו דבר שאין לקבלו", אמר הרינגטון במסיבת עתונאים בושינגטון.

ארגון המדינות מייצאות הנפט, אופ"ק, החליט בג'נבה לצמצם את תפוקת הנפט של שלוש עשרה המדינות החברות בארבעה מיליוני חביות ליום למשך חודשיים. אופ"ק מבקש לנקוט צעד זה כדי לבלום את הירידות מחירי הנפט בשוקי העולם. ביום מפיקות מדינות אופ"ק יחד כ־20.5 מליון חביות ביום.

בבית הלבן אמר הדובר לארי ספיקס, כי "אנו מוסיפים להאמין כי שוק חופשי וחוקי ההיצע והביקוש חייבים לקבוע את מחירי הנפט ואת רמת הפקת הנפט". מצד אחר סירב ספיקס לנחש, כיצד תשפיע החלטתו של ארגון אופ"ק על מחירי הנפט בעולם בעתיד הקרוב.

גם הרינגטון מצידו, אמר שלפי שעה לא ברור מה יעשו חברות אופ"ק למעשה. אולם הדבר תלוי במידה מרובה בעמדתה של סעודיה, מפיקת הנפט הגדולה ביותר בעולם. הרינגטון הביע את הדעה כי עמדת סעודיה אינה ודאית ולכן אין לקבוע כעת בודאות מה יקרה בשבועות הקרובים.

הרינגטון אמר עוד כי ארה"ב מבקשת למנוע שאופ"ק ישוב אל מעמדו הקודם, כאשר סיפק 60 עד 65 אחוז מצריכת הנפט של מדינות המערב. כיום מספק אופ"ק פחות מ־40 אחוז מצריכה זו, וממשל רייגן מעוניין שמצב זה יישמר. הרינגטון הבהיר כי ארה"ב אינה רואה באופ"ק מקור בטוח ומזומן לאספקת נפט, ולכן היא תתנגד לכך שישוב ויהיה לספק בעל עמדה מכריעה. (ע"ר)

אריגים מעודפי חלב

רוטרדאם, — תושבי הולנד עשויים בעתיד הקרוב ללבוש בגדים שאריגם הוכן מחלב, אם יוכתרו בהצלחה מאמציו של משרד החקלאות ההולנדי, התומך במחקר מתקדם בנושא זה.

לחצים גוברים במגמה למצוא דרכים לניצול עודפי החלב העצומים של הקהיליה האירופית, האיצו במנהלו של מכון המחקר "ניצר", ד"ר ויס אלברסברג לשוב ביתר מרץ למחקר בדבר שימוש אלטרנטיבי של הפרוטאין קאזאין, הנמצא בכמויות ניכרות בחלב. חלק נכבד מן המחקר מוקדש לייצור סיבי טכסטיל מן הקאזאין.

חברה בניו זילנד "יצרה לא מכבר עניבות מקאזאין, וד"ר אלסברג אמר כי הוא חותר לפיתוח שיטות לייצור בדים בקנה מידה רחב מחומר זה.

חברה מסחרית בפריזלאנד שבצפונה של הולנד גילתה לפני יותר מעשר שנים תהליך דומה לייצור "בשר מלאכותי" מסיבי קאזאין.

גם ביום דומה שמחירי החלב בהולנד עדיין גבוהים מדי משתהליך דומה יוכל להיות כדאי מבחינה כלכלית. אולם ד"ר אלסברג אומר בכל זאת שיקדיש מאמצים נוספים לניצול קאזאין למטרות שונות, לרבות ניצולו לצרכי תעשיית הטכסטיל המסחרי.

המחקר במכון "ניצר" נמצא עדיין בשלב מוקדם, וד"ר אלסברג אמר כי המחקר יימשך לפחות במשך שנה נוספת. (ע"ר).

צירים בפרלמנט ההודי מתנגדים לחדירת "פפסי־קולה"

ניו־דלהי, — כמה צירים בפרלמנט של הודו אמרו כי תוכניתה של "פפסיקו", הענק האמריקני למשקאות קלים להחדיר להודו מנסת את האינטרס הלאומי.

ממשלת הודו הודיעה בשבוע שעבר כי היא שוקלת הצעה של "פפסיקו" להקים מפעל מזון ומשקאות קלים בפנג'אב, שם נאבקים טרוריסטים סיקים להשגת עצמאות.

"חדירתה של חברה רב לאומית לפונג'אב השסועה ע"י מעשי טרור ורצח איננה רצויה כיום", נאמר בעצומה שהגישו לראש הממשלה ראג'יב גאנדי 56 צירי קונגרס.

"ההצעה אינה עולה בקנה אחד עם האינטרס הלאומי והיא תפתח את השער לחדירת חברות רב לאומיות רבות אחרות דווקא בתחומים של טכנולוגיה נמוכה ובעלי עדיפות נמוכה", נאמר בעצומה. (ע"ר).

נידחה ערעור חברת החשמל בעניין ביוב לתחנת הרכבת

הועדה המחוזית לתכנון ובניין ערים למחוז הדרום, היושבת בבאר שבע, דחתה השבוע את ערעור חברת החשמל וקבעה שתחנת הכוח ההולכת ונבנית בדרומה של העיר חייבת להתחבר לרשת הביוב העירונית של אשקלון ולא להקים מערכת ביוב עצמאית כפי שדרשה החברה.

ראש העיריה עו"ד אלי דיין הוציא מייד הוראות ביצוע להנחת קו צינור לאורך כ־3 ק"מ, כדי לבצע את החיבור לרשת הביוב העירונית.

בשיחה עם כתב עתי"ם אמר מר דיין, שאנשי חברת החשמל הודיעו שהם יפנו לבג"ץ בנושא זה ובעקבות זאת ביקש משר האנרגיה מר משה שחל וממנכ"ל חברת החשמל מר יצחק חופי להפסיק את ההטרדות באמצעות בתי המשפט. הנמשכות לדברי מר דיין זה כשנה וחצי כאשר חברת החשמל מבקשת זכויות אכסטריטוריאליות.

הודעות

הועדה המקומית לתכנון ולבניה טבריה

ניתנת בזה הודעה כי לועדה הוגשה בקשה לאשור הוספת/בנית מגורים לבית על חלקה 364 בגוש 8232, רח' גרעזן מספר 12, בחורגה כהקלה 50 ס"מ מקו בנין צדדי צפונית ת"ב מספר 94/86, את התכניות ניתן לראות במשרדי הועדה.

התנגדות אפשר להגיש במשך שבועיים מיום פרסום הודעה זו.

י. אלדאי
יו"ר הועדה המקומית

חוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965
הועדה המקומית לתכנון ולבניה תל־אביב־יפו
הודעה
לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965

הרינו מודיעים בזאת כי הוגשה לועדה המקומית לתכנון ולבניה תל אביב יפו בקשה ליתן אשור לשמוש חורג מגורים למשרד בנק בקומת הקרקע ברחוב שיינקין מס' 61 גוש 6935 חלקה 98 תיק בניה 0008-099.

בעל קרקע או בנין או המחזיק בהם שיש לו התנגדות להוצאת היתר/אישור הנ"ל במקום זה רשאי להגיש לועדה המקומית לתכנון ולבניה תל־אביב יפו שד' בן גוריון 68 את התנגדותו המנומקת ולציין כתובתו המדויקת וטלפון.

ההתנגדויות תתקבלנה במשך 14 יום מתאריך פרסום מודעה זו ותובאנה לדיון לפני הועדה הנ"ל.

י. כספי, סגן ראש העיריה
יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה תל־אביב יפו.

נרשמו לנישואין

בלשכת הרבנות קרית גת

מרלי יוסף בן דוד רווק מרוקו קרית גת — אבוחסירה מלכה בת יעיש רווקה מרוקו קרית גת.
יפרח יהושע בן חיים רווק ישראל מושב נועם — דיין אסתר בת מאיר רווקה ישראל קרית גת.
בן שהל דוד בן ניסים רווק מרוקו קרית גת — אבוחסירה חסיבה בת יעיש רווקה מרוקו קרית גת.
לונגסי נפתלי בן דוד רווק ישראל קרית גת — מוישה רחל בת יוסף רווקה ישראל פתח תקוה.
אלקובי שמעון בן ברוך רווק ישראל קרית גת — סרון סמדר בת מאיר רווקה ישראל אשקלון.

בלשכת הרבנות גבעתיים

צרפתי רוני בן ישראל רווק ישראל גבעתיים — זית סמדר בת יוסף רווקה ישראל תל־אביב.
דוידזון אברהם בן נתן רווק ישראל גבעתיים — מוילה רחל בת סלימן רווקה ישראל ראשון לציון.
ארונסון לביא בן צבי רווק ישראל ירושלים — ניב רחל בת יעקב רווקה ישראל גבעתיים.
סטרנסקי איל בן הלל רווק ישראל גבעתיים — רון אילת בת חיים רווקה ישראל גבעתיים.
שרה אילן בן יעקב רווק ישראל גבעתיים — צמבר רוזית בת עקרם רווקה ישראל פתח תקוה.
זכי יעקב בן מעטוק רווק ישראל ספסופה — סוכבי ריטה בת יעקב רווקה ישראל גבעתיים.
ריין רפאל בן שלמה רווק ישראל גבעתיים — ביכמן בוניקה־אסתר בת פסח רווקה ארגנטינה קרית אונו.
אליהו יוסף בן אליהו רווק ישראל רמת גן — דופקינר סמדר ביטל בת מאיר רווקה ישראל חיפה.
גמליאל אריה בן ישראל גרוש ישראל ראש העין — ורצקי חגית בת שמואל רווקה ישראל גבעתיים.
שטייבגרג ערן בן שלמה רווק ישראל גבעתיים — זיו אילה בת מלך רווקה ישראל גבעתיים.
פפרמן עודד בן קרוס גינטר רווק ישראל חיפה — צוקרט טליה בת צבי רווקה ישראל גבעתיים.
בן דוד יואב בן מרדכי רווק ישראל תל־אביב — רפאל (מרגלית) אורה בת אברהם גרושה ישראל גבעתיים.
כהן רפאל בן שלמה גרוש ישראל גבעתיים — סוכרבינסקי אספיר־אסתר בת אליהו רווקה בריה"מ אשדוד.
רוזן גיל בן בנימין רווק ישראל גבעתיים — כביה ענת בת רחמים רווקה ישראל גבעתיים.
צור מאיר בן שמחה רווק ישראל רמת גן — סואף ורד בת שבתאי רווקה ישראל גבעתיים.
קרכי צפר בן נתנאל רווק ישראל גבעתיים — קייטמן סלי בת מוריס רווקה ישראל חיפה.
רן יורם בן יעקב רווק ישראל גבעתיים — יעקב לאה בת רפאל רווקה ישראל רמת גן.
כהן חיים בן יצחק רווק ישראל גבעתיים — הבולון ענת בת אביגדור רווקה ישראל גבעתיים.
אמרני עקיבא בן יעקב רווק ישראל גבעתיים — סוהבן דינה בת שלמה רווקה ישראל קרית שמונה.
איקלר אברהם בן יוסף רווק ישראל קריבה — בתום חגית בת יצחק רווקה ישראל גבעתיים.
פנחס דניאל בן סעיד רווק ישראל גבעתיים — מילר אורי מרגרט בת ארנון רווקה קנדה תל־אביב.
פוקס יעקב בן משה רווק ישראל הוד השרון — קורצברג שרית בת חיים רווקה ישראל גבעתיים.
גולדברג צבי בן רפאל רווק ישראל ירושלים — גולדברגר חיה בת אשר רווקה ישראל גבעתיים.
רונר אהוד צבי בן משה רווק ישראל עפולה — בן עמי אסנת בת עמרם רווקה ישראל גבעתיים.
פלדמן דורון בן שמעון רווק ישראל גבעתיים — מגולשן חבר בת יצחק רווקה ישראל רמת גן.
הורוביץ ידין מנחם בן אריה רווק ישראל גבעתיים — פלוכיי רפאה בת בן ציון רווקה ישראל גבעתיים.
ברנדי מיכאל בן יחזקאל רווק ישראל תל־אביב — גלזינג שושנה בת גבריאל רווקה אירלנד מצפה.
האגזר שלמה בן נתן רווק ישראל גבעתיים — תוסמן רבקה בת מנשה רווקה ישראל גבעתיים.
כורטן דב בן גיזה רווק צ'כיה בית מכביה — שיראי פזית חנה בת יעקב רווקה ישראל גבעתיים.
אור קרן בן אליהו רווק ישראל גבעתיים — לוי צבבל בת אהרן רווקה ישראל טבריה.
סטל אריאל שמואל בן ארמונד רווק ישראל גבעתיים — שמיגלין ענת בת ישעיהו רווקה ישראל גבעתיים.

הרינו להודיע
שנפתחה ההרשמה
לביה"ס החרדי
ללימוד אורגן בשיטת ימהה
לבנים ולמבוגרים
ההרשמה ב"נבל וכינור"
יחזקאל 8, ירושלים 272802

הודעות

הועדה המקומית לתכנון ולבניה מרחב מטה יהודה

הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965 (להלן החוק)

ניתנת בזה הודעה, בהתאם לסעיף 149 לחוק כי אביגדור ניסים הגיש לועדה המקומית לתכנון ולבניה מרחב מטה יהודה (להלן הועדה) בקשה להקלה בקו בניין צדדי 2.70 במקום 4 מ' וכן הקלה באחוזי בניין בשיעור 4.2% והיינו במקום 35% 39.2% במבשרת ציון ב' תב"ע 340 גוש 30464 חלקה 29.

את ההתנגדויות למתן ההקלה הנ"ל אפשר להגיש תוך שבועיים מתאריך הודעה זו: לועדה המקומית ברחוב אהליאב 29 רוממה, ירושלים ולמועצה המקומית מבשרת ציון.

ניתן לעיין בתכנית המוצעת במשרדי הועדה המוצעה בכל יום שני ושישי בשעות הקבלה.

דוד דוד
יו"ר הועדה

בית הדין הרבני האזורי חיפה

ב"ה, כ"ב תמוז תשמ"ו 1.8.86

הוגשו בפני בית הדין בקשות למתן צווי ירושה בתיקים המפורטים להלן. כל המעונין מכח הסבה או המעונין בעזבון שאלות הבקשות מתייחסות אליו ורוצה להתנגד לה, יבוא לבית הדין וימסור טענותיו תוך 15 יום מיום פרסום הזמנה זו. שאם לא כן יתן בית הדין צו כטוב בעיניו.

תיק 8632/מד
בענין ירושת המנוחה רבקה באואר ז"ל שנפטרה ביום 5.7.86 בחיפה המבקשת: בתה ציונה נסס.

תיק 8640/מד
בענין ירושת המנוחה עישה, אתונה ז"ל שנפטרה ביום 28.3.86 בנהריה המבקשת: בתה מרים אסטרון.

תיק 8682/מד
בענין ירושת המנוחה מרגלית דיבלינסקי ז"ל שנפטרה ביום 11.7.86 בחיפה המבקש: בעלה פנחס דיבלינסקי.

תיק 8729/מד
בענין ירושת המנוח משה ידימי ז"ל שנפטר ביום 30.11.83 בחיפה המבקש: בנו שמעון ידימי.

תיק 8764/מד
בענין ירושת המנוח מיכאל לם ז"ל שנפטר ביום 6.4.86 בחיפה המבקש: בנו בועז לם.

תיק 8766/מד
בענין ירושת המנוחה רחומה סס ז"ל שנפטרה ביום 6.6.86 בחיפה המבקש: בנה שמואל סס.

תיק 8792/מד
בענין ירושת המנוחה רבקה ארז מטבבים ז"ל שנפטרה ביום 5.2.84 בחיפה המבקש: בנה מרדכי ארז.

תיק 8793/מד
בענין ירושת המנוחה חסיבה אהתונה ז"ל שנפטרה ביום 2.7.86 בנהריה המבקש: בנה דוד אהתונה.

הרב רפאל סלידאם
המזכיר הראשי

חוט השערה
סלון לפאות ומספרה
שטראוס 20 ירושלים
הרינו מתכבדים להודיע בזה
כי בתשעת הימים
מר"ח מנ"א (6.8)
עד תשעה באב (14.8)
תהיה החנות סגורה
מיום ששי ו' מנ"א (15.8)
אנו שוב לשרותכן
במיטב ובמבחר כתמיד
להתראות
חוט השערה
שטראוס 20 י־ם

לוח המודיע

דירות ובתים

ירושלים

למכירה

★ בהזדמנות!! 4 בנוה־צבי $65,000 מסודרת דרומית ק"ג תיווך גאולה (02)280173

★ בהזדמנות!! ברמות־ג' התר־רית 3 + 3 מרפסות ק"ב כניסה מייד (02)866055

★ בגבעת־שאול - בגג 4½ חדרים, מסודרת + בנין שלד ל־3 חדרים לדירת גג + מרפסת 40 מ"ר + מעלית, חניה, דרומית "רוף־נוף" (02)243021, (02)243557-8

ביקוש דירות

★ דרושה דירת 2-3 חדרים לזוג צעיר באזור גאולה בשכ"ח, 4-5 חודשים (02)825579

בדמי מפתח

★ בהזדמנות! במרכז גאולה 2 ק"ק + מרפסת גדולה וסגורה כחדר, + גינה גדולה (02)244518, (02)722770

★ ע"י השע 3 חדרים ק"ב טעונה שיפוץ "זהירי" (02)245258 מ־10:30.

★ 2½ ק"ק בגאולה בהזדמנות $19.000 תווך גאולה (02)280173

מטפלות

★ דרושה מטפלת לילד בעזרת תורה ל־5 ימים + עבודות בית קלות מל' (02)817104

לישיבה לבעלי תשובה
דרושות מיטות
נא לפנות לטלפון 02-824597 לפנה"צ עד 1.00 ואחה"צ 02-823067

מקבל
עבודות הדפסה
במכונת כתיבה משוכללת
הנחה לכמות! 02-282895

בני ברק

למכירה

★ 4 חדרים בקרית־הרצוג ק"א בהזדמנות נדירה 792481

ערי הארץ

להשכרה נתניה

★ דירה להשכרה בקרית צאנז בנתניה קרוב לים מ־י"ג אב — כ"ג אב, 6-7 מיטות + דוד"ש. (053)63753

קייט

★ בקרית צאנז נתניה, 3 חדרים 3 כיווני אויר + דוד"ש. לאחר תשעה באב (053)63987

★ בגאולה חדר מרוהט כניסה נפרדת + מטבחון + שרותים ומקלחת מ־מ"ז אב (02)285440 אחה"צ

★ 3 בצאנז החדשה ירושלים מאווררת מ־י"ם מנ"א לשבוע שבועיים (02)821895

★ קייט ב־15 דולר ליום!! ברמות ג', מיידית — י"ג אב (02)867120, (02)864120

★ מסודרת ברוממה סמוך למט־רסדורף לב־10 ימים מאחרי ט' באב (02)521296

★ בעזרת־תורה 3½ מאווררת מאד + נוף י"ג־ב' אב, לזוג הנחה!! (02)816169

★ בערך דירה מסודרת 3 וחצי חדרים כולל 9 מטות + טלפון, להשכרה לשבועיים ט"ה' עד י"ט באב להתקשר (057)959040 (רצוי בשעות הצהריים והערב)

★ בסנהדריה, דירת 3 חדרים מטופחת ומאווררת מ־י"ג אב לשבוע, (02)817863

★ באנסדורף 3½ מאווררת ומרוהטת + טלפון מ־י"ב באב לשבועיים מלפון 817614

★ 4 מפוארת ומאווררת בסורוצקין ק"ב מיידי ל־3 שבועות 232029, 823757

★ 3 מרווחים ומאווררים בצאנז ירושלים מ־י' מנ"א לשבועיים 242315, 824494

★ במחיר מיוחד עד ט' באב במרכז בית־וגן (03)779376, (02)863031

השבת אבידה

★ אבד סכום בסף, המוצא מתבקש לפנות למל. 815051.

שערים יציגים

א' מנחם אב תשמ"ו

סל	1.4910
דולר ארה"ב:	1.4910
מר"ג:	0.7159
ליש':	2.2116
פר"צ:	0.2206
ין יפני: (100)	0.9650
פל"ה:	0.6353
פר"ש:	0.8878

לוח היום

בס"ד יום ה' פ' דברים ב' מנ"א מ"ו
הדף היומי בבלי: קידושין ל"ה
ירושלמי: מגילה כ"א
משנה יומית: אהלות ס, ג-ד
הלכה יומית: או"ח קפ"ו-ז, א-א

קריאת שמע	8.28
תפילת השחר	8.52
שקיעת החמה	7.34
מחר	
עלות השחר	4.14
נץ החמה	5.55

קול הדף

לשמיעת השעור בדף היומי טל. 243121—02 241112—02. השעור מתחדש בכל תחילת שעה.

תורנות בתי מרקחת

ירושלים: מרקחת רוממה, רחוב המ"ג 28.
תל־אביב: לב העיר, רח' אחד העם 69; קופ"ח כללית, רחוב אמסטרדם 7.
בני־ברק: שפירא, רחוב ר' עקיבא 80.
פתח־תקוה: קופ"ח כללית, רח' חיים עוזר.
חיפה: קרמאל, מרכז מסחרי אחוזה.
אשדוד: ח.

המודיע
עתון יומי — ירושלים
המו"ל: הסתדרות אגודת ישראל העולמית — הועד הפועל
העורך הראשון: ר' י' ל' לוין ז"ל
איזור התעשיה מקור ברוך רח' יהודה המכבי 5 טל' 539255-8 ת.ד. 1306
דפוס "הדר", בע"מ
סניף ת"א: אלנבי 132, ת"ד 1869 טלפון 624353
בשעות הערב: טלפון 614950
אין המערכת אחראית לתוכן המודעות וסגנונן
סוכנות בארצות־הברית:
R. LICHTENSHTEIN
324 Ave. I
Brooklyn, N.Y. 11230
U.S.A.

תמסורת פרסום בטלפון 02-522717/533444

בצלאל לנדוי

קיצור שלחן ערוך למהדורותיו

במלאת מאה שנה לפטירתו של רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל — נתגלתה תשובתו בה הוא מפרט שמות שלשת הגדולים שעליהם סמך בהכרעותיו ההלכתיות: רבי אברהם דאנציג, רבי יעקב מליסא ורבי שניאור זלמן מלאדי

במלאת מאה שנה לפטירתו של רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל, נתגלתה תשובתו בה הוא מפרט שמות שלשת הגדולים שעליהם סמך בהכרעותיו ההלכתיות: רבי אברהם דאנציג, רבי יעקב מליסא ורבי שניאור זלמן מלאדי.

לא נשתמש באחד המתחים המקובלים שספרו "קיצור שלחן ערוך" הוא גולת הכותרת של ספ־ריו, שכן כל ספר וספר של רבי שלמה גאנצפריד חשוב ביותר. וכאחד מגדולי הפוסקים האחרו־נים, הרי לכל אחד מהם מעמד בעולם הפסיקה לעניננו.

המאמר המיוחד שאנו מקדי־שים לעניני "קצור שולחן ערוך" הוא רק בזכות ייחודו כספר הנפוץ ביותר בבית ישראל, וכבר הזכרנו במאמרנו הראשון שלפי הערכה שנעשתה לפני שנים רבות מגיע מספר המפסים שהובאו לדפוס עד כה למליון ומעלה, ומאז גדל מספרם הרבה יותר.

לא היתה זאת הופעתו הרא־שונה של המחבר בשדה ספר. שלושים שנה קודם לכן, בשנת תקצ"ד כבר הדפיס את ספרו ההלכותי "קסת הסופר" על הלכות סת"ם. בשנים הבאות הדפיס שני ספרי הלכה נוספים: ספר על הל־כות שחיטה וטריפות - "תורת הזבח" (לעמברג תר"ח) וספר על הלכות מקוואות וטהרה "לחם ושמלה" (לבוב תרכ"א) וכן ספר חידושים על מסכת בבא בתרא "פני שלמה". בשנים שבינתיים אף הדפיס פירושו על הסידור. רק בשנת תרכ"ד שלושים שנה לאחר הופעת ספרו הראשון. כבר הופיע ספרו "קצור שלחן ערוך" והוא ספרו הנפוץ ביותר.

עד כמה שהדבר יהא מופלא בעינינו, הרי ארבעת גדולי הפוס־קים המקובלים בדורות האחרונים, לא נשאו כל משרה רשמית של רבנות או ראשות ישיבה, והם, לפי סדר הזמנים: ר' אברהם דאנ־ציג בספרו "חיי אדם", ר' שלמה גאנצפריד בספרו "קצור שלחן ערוך", ר' ישראל מאיר הכהן בספרו "משנה ברורה" ור' אברהם ישעיה קרליץ בספרו "חזון איש". כולם זכו וספריהם נתקבלו כספרי הלכה מכריעים, לא כסמכות תפ־קידם הרשמי שכן לא נשאו תפקיד רשמי ולא הימנו קיבלו סמכות אלא שבתוקף אישיותם נתקבלו הכרעותיהם בכל תפוצות ישראל.

מטרתו בקיצור שלחן ערוך

בספרו קיצור שלחן ערוך ראה רבי שלמה גאנצפריד משום צורך השעה כדבריו "כבדי שיוכל כל איש אשר אין לו פנאי ללמוד כל הלכה ממקורה, בשלחן ערוך ובפי־רושיו, יוכל להגות בספר הזה כבדי לידע את המעשה אשר יעשה".

בפתח המהדורה הראשונה הוא מצטט דברי ישי"ר מקנדיאה כספר האלים: הקיצור בלימודים טוב ומועיל, הן למתחילים שלא יצללו ברוב הלימודים, הן ליודעים להזכירם אם ישכחו.

ייחודו של קצור שולחן

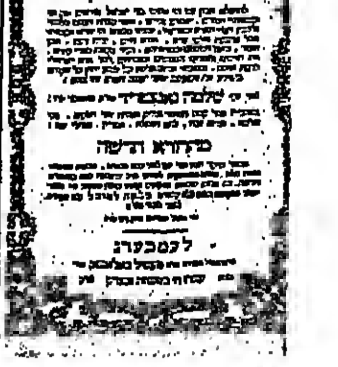
קיצור שלחן ערוך ... מסגרת השלחן ... לעמבערג

מהדורה אחרונה של הקיצור שהודפסה בחיי המחבר, עם קונטרס מכסה לאבל (לעמברג תשמ"ד)

ערוך שהקיף את כל ההלכות החשובות ביותר, הנוגעות לאורח חייו של האדם. כדוגמא לדרכו בהבאת הלכות השו"ע נציין כי בהלכות שבת הקדיש סימן מיוחד (סי' פ') "קצת מלאכות האסורות בשבת". בהדגישו כי "עיקר המלאכות שנאסרו לנו לעשותם בשבת, נודעו לרוב בני ישראל, ולא נכתוב כאן רק מדברים שלא נודעו לרבים והמה דברים שכיחים".

לא הסתפק המחבר בהלכות הכלולות בשולחן ערוך אורח חיים, אלא הוסיף הלכות נחוצות מיתר חלקי שולחן ערוך: מחלק יורה דעה כלל הלכות טהרה, הלכות תערובות, הלכות חינוך וכיבוד אב ואם וביחוד עניני מדות דרך ארץ, ומשמעות מיוחדת להלכות לשון הרע ושמירת הלשון, והיה זה, שנים מספר לפני פרסום ספרו של בעל "חפץ חיים".

בחלק, "חושן משפט" הכליל הלכות הנהוגות כיום כגון הלכות הלואה, שמיטת כספים, אבידה ומציאה שמירת הגוף, וצער בעלי חיים עשרת הסימנים קעט-קפח המתייחסים לחו"מ, כוללים הוראות כלליות הנוגעות אופי של צורר ודרכי הנהגה יותר מאשר הוראות משפטיות.

בחלק אבן העזר כלל בספרו מנהגי חופה וקידושין, נוסחאות מקובלים של תנאים וכתובה, כדי לכוון לבעלי בתים פשוטים, היודעים את עיקרי ההלכות מבית אבא או מבית רבן, אולם ברצונם לדעת אם ההלכה השגורה בפיהם היא מדויקת.

כשם שמרן רבי יוסף קארו שהביא לדפוס את ספרו שלחן ערוך, מדגיש את ייעודו לתלמידים "התלמידים הקטנים יהגו בו תמיד וישנגו על פה, ותהיה גירסא דינקותא מקטנותם הלכה למעשה, וגם כי יזקינו לא יסורו ממנו", כך ראה רבי שלמה גאנצפריד את ספרו כספר לתלמידים, בהודעת הפרסומת על הופעת הספר הוא מדגיש שהוא מיועד "לחנך בו נערים לשתול בלבביהם מצוות ה' וגירסא דינקותא, וגם בזקנותם לא יסורו".

למעשה נתקבל הספר בתפוצות ישראל כספר הלכה שניתן לסמוך עליו ובתשובתו לאחד משואליו שפנה אל המחבר כשנה לאחר הופעת הספר הוא מביע סיפוק וקורת רוח: "שמחתי בראותי כי גם מופלגי תורה ישימו עין בחבורי הקטן. וגם ידקדקו לחקור בו ולחפש בו כל בדיק, ודין הדין לי".

במאות ערים ועיירות בגולה, נוסדו חברות "קיצור שלחן ערוך" ללמוד בו לפני ההמונים החוכים בבתי כנסיות ומדרשות, והיו רבנים שהיו משמיעים הימנו שיעור בכל יום לבני קהלתו בספר "קיצור שלחן ערוך".

סמכות ההכרעה בין הפוסקים

בספרו "שם הגדולים" בערך "בית יוסף" מציין החיד"א שמרן רבי יוסף קארו הכריע על יסוד שלושת עמודי ההלכה הרי"ף הרמב"ם והרא"ש: "ודע שקבלתי מזקני תורה ויראה ששמעו מפה קדוש הרב הגדול עיר וקדיש מהר"ח אבולעפיא, שקבלה בידו שעל כלל מרן בפסק הלכה ללכת אחרי שלשה עמודי בית ישראל הרי"ף הרמב"ם והרא"ש, הסכמו ידם כמאתיים רבנים בדורו". במקרה של חילוקי דעות ביניהם הכריע בדעת הרוב ביניהם כלומר שנים מתוך השלושה.

רק לאחרונה נתגלה שכך נהג גם הר"ש גאנצפריד, ומבין הפוסקים האחרונים בחר לו שלושה פוסקים: רבי יעקב מליסא בעל "חוות דעת", רבי שניאור זלמן מלאדי בעל "התניא" והש"ע, ורבי אברהם דאנציג בעל "חיי אדם" כדי להשען עליהם בהכרעותיו.

בתשובה חשובה ביותר של הר"ש גאנצפריד, שר' מנשה רפאל ליהמן הביא לדפוס ב"סיני" ומי־יעד לשואלו רבי זאב מאיר כץ, משנת תרכ"ה בערך, כשנה לאחר הופעת הקצש"ע, הוא מסביר את דרכו בהכרעת ההלכה: "ידוע להמעכ"ת כי בחיבור ספרי זה קש"ע שמתי לי יסוד מוסד — אחר הלכתי אחרי הרוב בשלושה גדולי ישראל ומורי הוראה אלו: הגאון בעל "חוות דעת" בסידור שלו, והגאון בעל ה"תניא" והגאון בעל "חיי אדם", וגם פה הפשתי דעת שנים ועזבתי דעת היחיד".

שלושת הפוסקים האחרונים היו חשובים ביותר בעיניו, ולכן סמך עליהם בהכרעותיו. לספרו של הר"א דאנציג "חיי אדם" חיבר רבינו פירוש מיוחד "פני אדם", וכבר בסוף מהדורה ראשונה של הקיצור (אונגוואר תרכ"ד) הוסיף "בהיות שנשאר פה נייר אציג דבר אחר ממה שכתבתי בהערותי פני אדם לספר חיי אדם". ידידי הרב יוסף בקסקובים הודיע לי, כי ספר זה מכתבי יד המחבר הגיע לידו ויופיע אי"ה לאורה ע"י "מפעל מורשת חכמי הונגריה במסגרת מכון ירושלים".

לגבי רבי יעקב מליסא נציין את דברי הקדמתו השלמתו לסי־דור "דרך החיים": "יותר מאשר האיר העולם בחיבוריו היקרים בדברי התלמוד והפוסקים, כאשר כל מבקש את האמת ישתה בצמא את דבריו קדשו, ועל פיהם המורה יורה יורה ידין ידין — והנה כאשר גם אני זכיתי ליהנות מאורו, העיר ה' את רוחי, להיות גם כן נטפל לעושי מצוה — וכותבתו הזכה, כלתי לה' לבדו, לזכות את הרבים, וגם חפץ ה' הצליח בידו, ובכבודה בטרם קיץ קיבלו אותו בכל תפוצות ישראל, אשר מרוב תיכת הקודש כבר עלה כמעט בכל בתי הדפוס, כי רבים צריכים לאורו וחפצים ביקרו".

לא הובא לדפוס ספר מיוחד מתשובותיו בהלכה, אולם במ־אמרו של הר"י רובינשטיין (המעין תשל"א) כלולה רשימה של ספרים שבהם הובאו לדפוס חידושי תורה של הר"ש גאנצפריד, הכוללים תשובות בהלכה. כדוגמא נציין תשובה בענין כתיבה במחבר ("מכתב הראשון") בענין "לא תתגם במצוה הבאה בעבירה" (וילקט יוסף ת"כ סי' ס"ד), מי שהמירה בתו אם חייב להתענות (שם ת"ה סי' קל"ט), ואף בכתב העת "המאסף" שהופיע בירושלים (שנה י"ו סי' ס"א) כלולה תשובה אחת. רק לאחרונה בספר "עמודי אש לבית יוסף" לרבי יוסף הדיך כלולה תשובה אחת בדין חלב בפסח מבהמה המתפטמת במאכלי חמץ.

גישתו המעשית של המחבר

כדוגמא לגישתו הפרקטית של המחבר, נציין שכבר כמהדורות הראשונות הקדים עמוד ובו כללים על מידות ושעורים וכפי שהוא מסביר "כללים על איזה דברים שיבואר מספר זה שלא יצטרך לפרשם בכל מקום", ולפניו הכרעותיו לגבי שיעור אגודל, מפח, אמה, מיל, פרסה, בין השמשות, כדי דיבור, ביצה, כזית, רביעית, כדי אכילת פרס, כמלוא לוגמיו וחמשה מיני דגן.

כמו בהלכות, כך גם בכללים הכניס תיקון לעומת המהדורה הראשונה. כדוגמא נציין לגבי שיעור רביעית. בטור סי' תנ"ו צויינו שתי דרכים למדידה: "וכן ישער אותה: ימלא כלי מים ויתן אותו לתוך כלי ריקן, ויכנים לתוכו מ"ג ביצים וכו'... והאופן השני הוא ימלא כלי מים ויערה המים ממנו לתוך כלי אחר ואח"כ יתן בו ס"ג ביצים, ויחזיר בו המים שיעורה מגבר". במהדורה ראשונה כלל למדידת רביעית את הדרך הראשונה המוצעת בטור, אולם כאשר הופנתה תשומת לבו כי בשו"ע מציע מרן הר"י קארו את הדרך השניה, תיקן זאת במהדורות הבאות.

במהדורות אחרונות כגון "לקט בני אישי" (באר יעקב תשל"ם) נוספו שעורי המצוות מתוך הספר "שעוריו של תורה" לרבי ישראל יעקב קנייבסקי. העורך הוסיף קיצור הלכות מעשרות ותרומות, והפרק האחרון הוא סדר השביעית מהחזון איש.

התפשטותו המהירה של הקיצור

כבר בשנות חייו של המחבר זכה הספר לעשרות מהדורות, ואף לתרגומים לשפה המדוברת (בחלקן אף ללא רשותו). במידה שהובאו לדפוס על ידו הכניס בהם תיקונים וחידושי דינים שנכללו בספריהם של גדולים בני הדור, ואף פנה לרבים בהקדמתו לספרים ואף בעתונות הימים ההם, וביקש מהם להעביר אליו את הערותיהם.

לפי הערכה הופיעה מהדורה חדשה מידי שנה שנתיים, ובשער מהדורה תליתאה (לעמברג תרכ"ו) מציין כבר המהדיר ר' אברהם ניסן זיס סגל: "הספר היקר הזה כבר יצא לאור שתי פעמים, ונחטפו חשיבותו נמכרו כלם ורבים משתוקקים להשיגו, על כן הדפסתיו מחדש עם הרבה הוספות ותיקונים".

לא הסתפק המחבר בתיקונים שהכניס במהדורותיו וגם בסוף הספר הוא מוסיף פניה "אל יחידי סגולה אלופיני בתורה — מי אשר ימצא איזה דבר בחיבורי הנוכחי, ולא הבאתי איזה דין אשר הוא נחוץ להודיע להמון אחינו בני ישראל שיהיו, וככל שכן אם חזי שגיתי באיזה מקום, הנני בא הנני. וההודיעני אקוה אל ה' יה"ש, כי עוד יזכני לתקן".

בשם "ההודעה על מהדורה ראשונה פורסמה בכתבי העת (ראה במאמרנו הראשון) כך גם הודיע בכתבי העת בשנת תרמ"ו על המהדורה האחרונה המושלמת: "בשבטי ישראל אודיע כי עשיתי בעזהי"ת מהדורא חדשה בספרי קיצור שלחן ערוך, אשר כבר נדפס זה שלש עשרה פעמים וכו' וכעת אספתי כל התקונים בין השלש עשרה פעמים תכיפים לאגודה אחת, והוספתי עליו עוד דברים נחוצים ומועילים כיד ה' הטובה עלי".

על הדברים חזר בהקדמתו למהדורה הארבע עשרה של הקיצור, כבראה המהדורה האחרונה שהופיעה בשנות חייו, שאסף את כל התיקונים מי"ג המהדורות הקודמות, ומזכיר ביחוד את הרי"ח הכהן בעל "מסגרת השולחן".

במהדורתו זו הוסיף בקיצור סעיפים מרובים לעומת המהדורה הראשונה וכדוגמא נציין בסי' ה': י"ח סעיפים לעומת י"ג במהדורה הראשונה, בסימן ב' כא לעומת י"ח במהדורה הראשונה. בסי' י"ב "הכנת הגוף להתפלה ומקום שראוי להתפלל שם" ט"ז לעומת ט' במהדורה ראשונה. זאת נוסף על הערות בשולי הסעיפים. אין כאן מקום לציין את התוספות, ורק כדוגמא בלבד נציין כי בסי' ל"ח הלכות פת עכו"ם ובישולי עכו"ם כלל במהדורה שניה "ענין שתיית קפה וכן שוקולד ותה אצל עכו"ם שומר נפשו ירחק מהם, ויש מתי־

בעל החפץ חיים

רים לשתות רק ארעי אבל דרך קביעות אסור".

הוא הדין בסוף הסימן לגבי "החמאה תליא במנהג מקומות" לגבי האכילה ובסוף הוא מציין "כעת נשמע שמזייפים את החמאה בשומן חזיר על כן שומר נפשו ירחק".

בסי' נ"ד פוסק הר"ש גאנצפריד סעיף ד' לגבי האוכל פת של כיסנין יותר עם ייש צריך לברך על שני־הם ויברך תחילה על הכיסנין ואח"כ יברך על היי"ש, והוא הדין לגבי עוגה עם קפה שצריך לברך על שניהם. בהערה שהוסיף כבר במהדורת תרל"ג כותב המחבר: "לא הוצרכתי לכתוב דין זה אלא מפני שראיתי מחבר אחד שכתב שהוא נהג לברך על הפת כיסנין ולא על הקפה מפני שהוא טפל, אבל מנהג כל בני ישראל אינם כן".

לגבי אמירת תהילים בעל פה פוסק הר"ש גאנצפריד שאסור לומר מזמורי תהילים בעל פה, אפילו מי שיודע לאמרם לא יאמ־רם בעל פה. בתשובתו לשואל, שהפנה את תשומת לבו לדברי בעל "חוות יאיר" שכיון שהדברים שנויים ניסו לאומרם בעל פה השיב בעל "הקיצור" שדבריו של חוות יאיר נאמרו בימים ההם בזמן שהיו נוהגים רוב הקהילה לומר תהילים בכל יום, והיה שגור ורגיל בפי כל, אבל עתה בעו"ה נתבטל המנהג הטוב הזה, וא"כ אפס היתר של החוות יאיר".

בעל "משנה ברורה" פוסק לסמוך על בעל חוות יאיר "ובלאו הכי דעת העמ"ז והגר"א כדעת הפוסקים שדוקא להוציא רבים ידי חובתם אסור ואכמ"ל". במה־דורות הבאות הוסיף הערות אלו בשולי ההלכה עצמה.

בשנת תרפ"ד, כארבעים שנה לאחר פטירתו, כאשר ר' דוד פלדסן הביא לדפוס בלייפציג את הספר כלל תוספות מכתב יד המחבר שהומצאו לו ע"י נכדו ר' חיים ברודי רבה של פראג, והם "כללים מועטים קצת": ו' ידי מתיבה תתיכת השטר, דיני הכהן לגבי כתיבה בשטר, נוסחאות תנאים ראשונים, תנאים אחרונים, נוסח עיקר כתובה, סדר הקידושין, נוסח כתובה דארכסא.

לתוספות של הקיצור שלחן

הר"ש גאנצפריד — פוסקי הדורות שלא שימשו ברבנות

ערוך יש להוסיף את "הלכות הנהגה" שהוסיף המחבר לסידור דרך החיים לאחר שמחבר רבי יעקב מליסא, השמים הלכות אלו מפירושו על סדר התפילה. הר"ש גאנצפריד מסביר בהקדמתו "דיני ברכות הנהנין לא כתב המחבר כאן, יען כבר כתב על זה קונטרס מיוחד כפירוש הגדה שלו הנקרא "מעשה נסים", אמנם גם שם קיצר עד מאד". הר"ש גאנצפריד מוסיף שהעתיק הלכות ברכות מספר חיי אדם וכן מקונטרס של ר' יעקב מליסא הנ"ל.

בהקדמתו מציין הר"ש גאנצפריד, מידי עברי בתוך החיים, ראיתי כי עוד לאלה מלין, דברים הראויים להכניסן לתוך דבריו, גם את זאת עשיתי, ומילאתי את החסרון לע"ד, ועשיתי להם סימנים מה ומה, שני חצאי מרובעים, ומלבד אלה עוד הלכות שלמות כפרט ענין ברכת הנהנין, שהם צורך גדול אשר אישתמוטי נשתמטו מהמחבר זצ"ל, גם קצת אמרי נועם מוסר השכל".

במאבק עם מדפיסים ומעתיקים שלא ברשותו

את זכות הדפסת הספר כמהדורתו השלש עשרה, האחרונה בימי חייו, מסר למדפיס ר' אברהם ניסן זיס, היא מהדורת לעמברג תרמ"ד. לעומת השבחים למדפיס רא"נ זיס הוא מוקיע "אנשים רעים בעיר הוראשא, שני שותפים יהושע גרשון מתק ומשהו מרדכי קליגבעג, שהדפיסו מהדורה קמא של ה"קיצור" ללא שאלת המחבר. "ושותים רעות עשו בזה — מציין המחבר — כי עברו באיסור השגת גבול, וקם להו ב"ארור מסיג גבול", בעת שהדפיסו ספרי מהדורא קמא בלי שום תיקון והוספות, וזהו נגד רצוני ונגד דין ותורה הקדושה ומכשילים בזה את הרבים".

"כל ספרי 'קיצור' אשר אינם בדפוס ר' אברהם ניסן זיס הנ"ל איסורא רביע עלי' — הוא מזהיר — "המשהה אותו בתוך ביתו עובר עליו משום אל תשכן באהלך עולה, והלומד מתוכו הרי הוא עושה מצוה הבאה בעבירה". לעומת זאת הוא ממליץ "משכו וקחו לכם ספרי הנכוחי, כי חוץ לזה שהוא המובחר, כי הוא מהדורה חדשה — צד שתלמוד באיסור למדו בהיתר".

השלמות ותיקונים של הצנזורה

לפני חודשים ספורים הופנתה תשומת הלב לכמה מהדורות שבהן השמט סעיף ד' בסימן ר"א על ענין אבלות הקרובים על מות "הפורשים מדרכי הצבור, שפירקו עול מצוות — המומרים המוסרים והאפיקורסים אין אונגים ואין מתאבלים עליהם, אלא אחיהם ושאר קרוביהם לובשים לבנים ואוכלים ושותים על שאבד שונאיו של מקום".

כותב הטורים שעבר על מרבית המהדורות המצויות בבתי הספריה הלאומית מוסד הרב קוק והיכל שלמה נוכח לדעת כי במהדורות ראשונות כלול הסעיף כמו שהוא רק בדפוסים שנדפסו בוילנא השמט סעיף זה ע"י הצנזורה ובמקומו הוכנס סעיף אחר ובו באמר "ארון של מת העובר ממקום למקום וכו'".

בעל החזון איש

מהדורת "מוסד הרב קוק" עם הקונטרס של הרי"ם מוקצינסקי סודרה לראשונה ממהדורת דפוס וילנא, אולם לאחר שנתבררו השמטות הצנזורה, סודר הקיצור מחדש ע"פ המהדורות הראשונות והמדויקות.

כדוגמאות נוספות על פעולות הצנזורה נציין כמה תיקונים בסי' קס"ו, הלכות עבודת כוכבים ומז־לות. במהדורת לעמברג. תרכ"ז היו בו ת"י סעיפים ובמהדורות הוראשה תרל"ד נוספו שני סעיפים ובכללם "אסור ללמד אמנות לעכ־ו"ם".

לעומת עשרים הסעיפים במהדורות המקוריות, כלולות במהדורות המצונזרות חמש עשרה בלבד.

כבר בסעיף א' איסור הנאה מהכלים שהגויים משתמשים בהם בבתי התפילה שלהם הכלי־שיר הנרות שמדליקים לפניהם וכן האילנות שרגילים ליטע לפניהם, במהדורה המקורית יש איסור מהולם לעשות שום דבר לצורך האלילים, אפילו חלונות לבתיהם, ואסור למכור להם ספרים המיוח־דים לעבודה זרה וכן ספרי תנ"ך המועתקים בשינויים. כן הושמט אותו סעיף הכלול בשו"ע אורח חיים סי' רכ"ד הרואה בתי עכו"ם כישובם אומר בית גאים יסח ה'.

בעוד שבמהדורה המקורית מכר — "נכרי" סתם "אסור ליתן מתנת חינם לנכרי שאינו מכירו" — "לא יתייחד ישראל עם נכרי, מפני שהם חשודים על שפיכות דמים", הרי במהדורות מצונזרות נוספה הדגשה שהאיסור חל לגבי "עובדי כוכבים משבעת עממים".

הוספות והרחבות לספר הקיצור

רבי חיים ישעיה הכהן הלב־רסבערג מראתוב (אבי משפחת אקער הירושלמית) מרזה הרבה כדי להשלים את הקיצור, ונוסף על ספריו החשובים הדפיס מה־דורות מספר של הקיצור עם תוס־פות, לאחר שנים היה רחזי"י הכהן בין הראשונים שעסקו בתרגום קצור שולחן ערוך לאידיש (לפניו היתה מהדורת הוראשא תר"ח).

עוד בשנת תרל"ח הודיע לר"ש גאנצפריד על השלמות ותיקונים המצויות בידו, ושיגר אליו את הקונטרס. ויהלה הלב לו תודה ומציין בפתח מהדורת אותה שנה: "והנה לקטתי איזה דברים מה־קונטרסים ותקנתים בקצור שלחן ערוך, יישר כחו וחילו לאורייתא, ואם ירצה לשלוח אלי גם יתר הקונטרסים ללקט מהם איזה תקונים, אחזיק לו בלי תפונה מי־בואו".

הלה נענה למחבר והמציא לו תיקונים והוספות בהיקף גדול, על מנת להדפיסו יחד עם קיצור שלחן ערוך, אולם המחבר לא ראה זאת בעין יפה. אמנם העניק לו את הסכמתו "עיינתי בקונטרס אשר שלח לי כ"ת, הנה ראיתי כי רב נחבריו וכו'. עם זאת הוא מדגיש את התנגדותו להדפיסם יחד "אם אשר עלה ברעתו להדפיסו אצל ספרי קצור שלחן ערוך, לא ניחא לי מכמה טעמים".

לעומת זאת מציע הר"ש גאנ־צפריד להרי"חי הכהן להדפיס את תוספותיו בספר נפרד, כדבריו "אם יש את נפשו המוכה לדפים וכו' יהיה ה' עמו להגדיל תורה ולהא־דירה, וגם אנכי בלא נדר אקוהו בכסף יושת עלי".

באותה שנה, תרל"ח, הביא אותם רחזי"י הכהן לדפוס בספר נפרד "מסגרת השלחן", וכאמור בשערו הוא כולל "תיקונים והוס־פות על ספר הקיצור, בכל מקום אשר הסתבר שם קיצר מאד בה־עתקה איזה דין משולחן ערוך ואחרונים, ולפעמים חצי דין וחציו השמיט, אשר יכלו לבוא לידי טעות, ולפעמים איזה טעם הצורך ביותר".

כמו כן "הוסיף בו הרבה דינים ומידות משלחן ערוך ואחרונים — הנצרכים מאד — אשר נכון מאד לכל איש מישראל לידע יש לו ללמוד בספרינו אלה — שידע המעשה אשר יעשה, ועניין מיוחד בדבריו "והרבה פעמים שפסק שם שלא כדעת האחרונים שאנו נמשכים אחריהם, ולכן בא ספר זה לתקן הכל".

ספר זה של רחזי"י הכהן זכה לתפוצה, ובשנת תרמ"ה הובא לדפוס בלובלין במהדורה שניה עם הרבה תיקונים והוספות.

שם קדוש וברוך

ספר קיצור שלחן ערוך

אונגוואר

לבית יעקב

Ungvár, 5624.

Gedruckt bei Carl Jäger.

Das Nachdrucken ist dem Verfasser vorbehalten.

מהדורה ראשונה.
אונגוואר — תרכ"ד

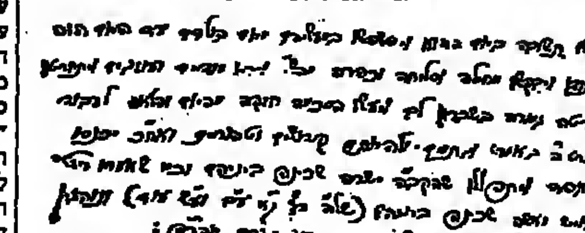
חתימת כתב יד המחבר ז"ל.

מכתבו בענין התיקונים לקוש"ע

פירושים והוספות לקיצור שלחן ערוך

אם כי בראשיתו נועד הספר לשמש 'קיצור שולחן ערוך' הרי ברבות הימים הוסיפו עליו כמה מחברים תוספות מרובה על העיקר וכמה מהם מפורטים להלן לפי שנות הופעתם הראשונה. על יסוד מאמר המצוין של ר' יהודה רו־בינשטיין ב"המעין" תשל"א:

בשנת תרמ"ח, שנתיים לאחר פטירת המחבר, הביא לדפוס רבי חיים ישעיה הכהן לדפוס את ספרו קצור שלחן ערוך עם פירושו "מסגרת השלחן" הכולל ארבעה פירושים: מסגרת השלחן. כיהוד פסקי דינים לפי דעת האחרונים, לחם הפנים הגהות שנמסרו לו ע"י המחבר עצמו ונוספו הגהותיו הוא, ציוני המקורות, שהלומד יוכל להמשיך לבדו ברמב"ם ובארבעת חלקי שולחן ערוך, ועניין מיוחד בחלוקת הספר לפרשיות השבוע, והמחבר בעצמו מחייב את האדם "ללמוד בספרו ולחזור בהם על פי סדר שבתות השנה, שידע המעשה אשר יעשה ולא יכשל ח"ו באיזה איסור מחמת חסרון ידיעה".

רחזי"י הכהן אף הדפיס בלובלין תרס"א ספר נוסף "ישועות חכמה" הכולל כאמור בשערו "הוספות ותיקונים כמה דינים מחודשים, ונוסף על "מסגרת השלחן" פירוש "חושן ישועות" לברר ההלכות — ובתוכו יבואר כמה דינים והל־כות שנשתנו ממה שכתוב בקיצור שלחן ערוך במסגרת השלחן, ועל פי הספרים והתשובות שנתחדשו בשנים אלה — כאן הוספתי הרבה וחידושים דינים נחוצים שאמרו לי כמה רבנים גדולי ישראל להלכה ולמעשה".

עוד בחיי המחבר נוספו לקי־צור תוספת "פאת השלחן" הכוללת מאה דינים מחודשים בגוף השו"ע, ספר "פאת השלחן" נכלל במהדורה נרחבת שהובא לדפוס בוילנא תרע"ב, בתוספת מרובה על העיקר מאת ר"א ערעלשטין עם שלושה פירושים: עמודי השולחן לרבי בנימין ישעיה הכהן מביאליסטוק, ובו מבאר ומעמיד כל דברי המחבר על האמת "מסגרת זהב", עיונים תריפים ושנונים להעיר בהם דעת הלומדים לרבי משה ישראל מרי"צ כק"ק ויסוקי כליטא וכאמור "פאת השלחן" שהופיע עוד בחיי המח־בר ובו חידושי דינים והערות.

אחד המחברים שחיבר ארבעה ספרים על ה"קיצור" הוא רבי שמואל הכהן בורשטין, רב ומורה בעיר שיטאווא פלך פודוליה (נד־סיה) "מנחת שבת" על הלכות שבת "מנחת יו"ט" על הלכות יו"ט, "מעדני שמואל" על הלכות פסח, ו"שער עדן" על הלכות נטילת ידים.

לספר "מנחת שבת" נוסף קו־נטרס אהבת שלום למהרש"ם מברזאן, וראה הערות על ספר זה בספר דברי שלום סטרופקוב וכן בקובץ ארצות ירושלים חלק ט"ז עמ' רמ"ה.

ספר שזכה לפולמוס הופיע בברגסאס (תרצ"א) ע"י רבי משה צבי לאנצא מדייני קליינוורדיין, והוא כולל ארבעה חלקים: הלכה למעשה, טעם הצבי, שלום ואמת, שער שלום". על ספר זה שהופיע בשנת תרצ"א בברגסאס הופיע ספר מיוחד "נגד צודרי" לרבי נטע שלמה שליסל דומ"ץ דק"ק מונ־קאטש. כן הופיע קונטרס פולמוס ע"י הרב יצחק שמרנהאל מחבר סובבי יצחק, למבה מלכים (מונ־קאטש תרצ"ב).

באותה שנה, תרצ"ב, הופיע בלודז קצור שלחן ערוך השלם עם שני פירושים ערוך השלחן ואבני נזר וכאמור בשער כלולות בו הכרעותיו של ר' אברהם מסר כשתוב בעל אבני נזר.

בשנת תרצ"ד הופיע בבילגוריי ספר "קיצור" על הלכות שבת, וסביב לו ספר "מנחת שבת" לר־קוטי דינים השכיחים נחוצים מאד. בשער לא צוין מחבר ובהסכמות צוין שהוא "בעל הוראה תריף ובקי מומחה ומוסמך. בסי' פ' יש ליקוטים מרבי יקותיאל יהודה הלברשטאם אבי"ד זוליגא. לדברי הרב מצשינוב (ניו יורק) היה הלה מחבר של הספר כולו. בספר הובאו קטעים רבים מספר "מנחת שבת" שנזכר לעיל.

ר"י רובינשטין כמחקרו המקיף (המעין תשל"א) מציין כי ספר זה כמעט אינו ידוע, כי מסיבות שונות לא הופץ הספר ואחר כך הושמד בשואה. הספר יקר המציאות מצוי בגנזי מוסד הרב קוק.

ניתן להבין שהספר זכה לתפוצה מרובה בהונגריה ארץ מולדתו של המחבר, ואחד מגדולי הונגריה ר' אליעזר חיים דייטש מבאניהאד הדפיס את הקצור עם מסגרת השלחן ולחם הפנים, וכן הגהות הערות נכוחות ומראי מקומות בשם משנת דרבי אליעזר (גרוסוורדיין תש"ב).

המדפיס השמיט הערות חשו־בות מתוך הספר עצמו, ועל כן הוסיף רבי יוסף הכהן שהארץ תחת המחבר, קונטרס בן ארבעה עמודים ובו השמטות והוספות. דפים אלה חסרים כמעט בכל הטפסים, ועל כן פירסם הלה בכתב העת "הנשר" שנה עשירית עמ' רס"א אזהרה על השמטות המד־פיס ומוסיף לספר על הקונטרס שנוסף על ידו ולא נכלל במרבית הטפסים, ומכאן אזהרה לא לקנות רק ספר שלם למען לא יחסר כל בו.

בשנת תשט־יב הביא לדפוס בנו יחזק רבי שלמה זלמן ברזין, קיצור שלחן ערוך בארבעה כרכים ובשוליו "שערים המצויינים בהל־כה", חידושי דינים בהלכות הש־כיחות, וטעמים לפותחי שער ול־דופקי בתשובה, והכרעות האחרונים לגבי גילויי המבע והמדע והתפתחות המכניקה.

בשנת תש"י הביא מוסד הרב קוק לדפוס הוצאה מנוקדת של הקיצור עם מבוא מהרי"ל מימון, ובאותה שנה הופיעה מהדורה שניה, בתוספת קונטרס מיוחד לרבי מיכל מוקצינסקי, קיצור דיני

(המשך בעמוד י"ב)

הרב משה יעקב ווייס אב"ד נוה אחיעזר - בני ברק

הגאון רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל בתור פוסק אחרון מכריע

עם כניסתנו לשנת המאה של פטירת הרב האי גאון גדול תודע ביהודה רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל, מן הראוי שנתעסק קצת ביבול הספרותי־הילכתי של אותו גדול אשר תורתו האירה את עול־מה של תורה ויהדות מזה כמאה וחמשים שנה וכוכבו עדיין מאיר וזוהר בשלל צבעים נפלאה.

אם נשאל ילד יהודי הנעשה את ראשית צעדיו כלימוד הלכות (על פי רוב ילד בגיל שבע־שמונה) על רבי שלמה גאנצפריד, ידע מיד להזהות כמחבר "קיצור שלחן הערוך" — ספר שנתקבל בכל תפוצות ישראל, וזכה מאז למאות ואולי לאלפי מהדורות, ולתפוצה רבה כזו שאין לה דמיון ואת לגבי שום ספר הילכתי. והדברים ידועים ובדוקים ע"י מחקרים ומאמרים ביבליוגרפיים רבים, כי מאז שנת תרכ"ד (לפני מאה עשרים ושתים שנה) כאשר נדפס ה"קיצור שלחן ערוך" לראשונה, נדפס ברבבות רבבות עותקים, וכמעט שאין בית יהודי בו ההלכה היהודית נשמרת, שספר ה"קיצור שלחן ערוך" לא יפאר את ספרייתו. מתוך כל אלה מתקבל הרושם והשקפה הרא־שונה נראה לכאורה כי הספר "קיצור שלחן ערוך" הוא אשר פרסם את שם מחברו הגדול, רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל, אולם אחרי שנתעמק ונעקוב יותר אחרי יבולו הספרותי המבורך של אותו גדול, ניווכח לדעת כי כאשר רבי שלמה גאנצפריד הדפיס לראשונה את הקיצור שלחן ערוך, היה כבר מפורסם וידוע בעולם התורני והר־רבני, בתור מחבר ספרים פורה, מוסמך ומוכר ומקובל ע"י גדולי דורו כפוסק אחרון מכריע בכל ענפי ההלכה, ודוקא הכרה זו היא שנתנה בידו את הסמכות והעוז, לחבר ספר (בלשונו), "הכולל את הדינים הנצרכים ומוכרחים לכל איש ישראל לדעת אותם" — אותם דינים והלכות אשר אסף וקבץ מכל ארבעה חלקי השו"ע — "ולתועלת המון עם ה' אחינו בני ישראל היראים את ה' ובמצוותיו חפצים: ורק הודות לעבודה זו שבטרם חבר את הקיצור שלחן ערוך נודע כפוסק ומחבר מוסמך מזה כשלושים שנה, זכה שספרו נתקבל בכל תפוצות ישראל באהבה והערצה ובתפוצה רבה שהיא ללא תקדים.

כפי הנראה נועד מן השמים רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל להיות פוסק מקובל והיתה לו סייעתא דשמיא לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא, כי כבר בשנת תקצ"ה בהיותו עוד אברך צעיר תושב בעיזוואריין, שהתפרנס ממסחר ולא נשא בשום תפקיד רבני, כאשר הציג בפני גאון הדור מרן בעל ה"חתם סופר" את ראשית פרי יצירתו ספר "קסת הסופר" — "הכולל דיני כתיבת ספר תורה תפילין ומזוזות ומגילת אסתר ותיקוניהם" מצא הספר עד כדי כך חן בעיני החתם סופר עד שנו־סף לדברי הסכמה נלהבים מצא לנכון גם להוסיף עליו מדיליה ולצרפם לספר, ובהסכמתו הוא פוקד ומצוה "לתלמידיו ועל כל מי שמחויב לשמוע בקולו, שיהיו זקו במעוז זה הספר, ושלא יתנו רשות וכתב קבלה לשום סופר, כי אם למי שיהיה בקי בספר זה". משמעות הדברים שמרן החת"ס שכבר היה אז מוכר ומפורסם כג־דול ופוסק הדור ראה בספרו של רבי שלמה גאנצפריד ספר שקלע אל המטרה ומבטא את ההלכה האמיתית המחייבת בכל דיני סת"ם, ומי שאינו בקי בספר "קסת הסופר" אינו יכול לשמש בקודש כסופר סת"ם. אין זו סתם הסכמה על ספר אלא דבר שהוא נדיר מאד בספרי ההלכה לקבל מחבר ספר בן דורו כסמכות מכריעה להלכה למעשה. דבר המעיד על כך שהחוזים ראה בו את מי שזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא בנושא זה. ואכן נשאר הספר בתוקף כזה עד יומינו וכל הסופרים ומורי ההוראה פוסקים לפיו הלכה למעשה.

גם ספריו ההילכתיים האחרים של רבי שלמה גאנצפריד כמו "תורת הזבח" על הלכות שחיטה כיסוי הדם טריפות הריאה ועיקור שנדפס לראשונה בשנת תר"ח, זכה למהדורות רבות ונתקבל כספר יסוד לשוחטים, לשם לימוד הלכות שחיטה וחזרה על ההלכות מדי חודש בחדשו, ספר "לחם ושמלה" על הלכות נדה טבילה ומקוואות, זכה גם הוא להיות ספר יסוד בהלכות אלו ונדפס בכמה מהדורות, וכן גם הספר "אהלי שם" על שמות גיטין נתק־בל כספר יסודי ביותר בהלכות כתיבת גיטין ואינו מש עד היום משולחנם של מורי דת ודין. אבל הספר המפורסם ביותר, עליו תלו

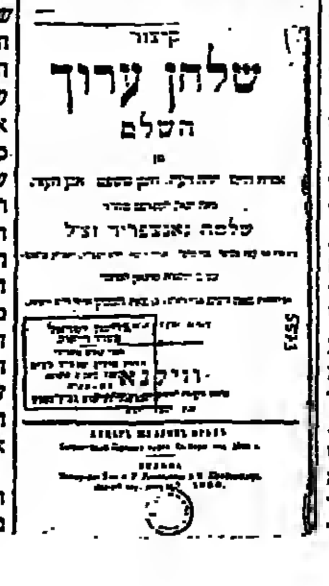
קיצור שלחן ערוך השלם ... שלמה גאנצפריד זצ"ל

שלטי הגבורים, וחיברו גדולים ואותים מפורסמים ספרים חשובים כאשר היסוד עליו בנו הוא היק־צור שלחן ערוך" של רבי שלמה גאנצפריד, אשר עד היום למרות שמאז כבר נתחברו ספרי קיצורים רבים, עדיין נחשב לקיצור הטוב המוצלח המקורי והנאמן ביותר, אשר מבטא את עיקרי ההלכות הלכה למעשה ועל כן הוא גם השימושי ביותר מכל ספרי הקי־צורים.

רבי שלמה גאנצפריד כפרשן

גם בשדה הפרשנות התורנית עסק רבי שלמה גאנצפריד וחיבר ספרים חשובים, אולם כפי שכבר אמרו בזוהר הקדוש פ' נשא, הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שב־היכל, הרי שגם ספרי הפרשנות שלו לא היה המזל אשר היה לספריו ההילכתיים ולכן גם אינם כה מפורסמים וידועים, ולדוגמא נציין את ספרו "פירוש על התפילות" שהיה ספרו השני של רבי שלמה ונדפס לראשונה בשנת תקצ"ט, וזכה להסכמתם הנלהבת של הגאונים רבי מאיר א"ש ורבי אליעזר הדביק, ואף נדפס בכמה מהדורות אחרי זה, בכלל נשכח שמו של המחבר הגדול מספר זה, והוא צורף יחד עם הספר "דרך החיים" לרבי יעקב מליסא זצ"ל ולמרות שרבי שלמה גאנצפריד הוסיף אל סדר התפלה פירוש מלוקט מספרים יקרים, ועוד הוסיף הרבה הגהות וחידושי דינים בתוך דרך החיים הרי במרוצת השנים על אף שהספר נדפס פעמים רבות הרי שמו של רבי שלמה גאנצפריד אינו מוזכר בכלל.

חיבור נוסף בשדה הפרשנות הוא הספר "פני שלמה" על מסכת בבא בתרא שנדפס לראשונה בשנת תר"ו והוא כלל פירוש דף על דף על מסכת ב"ב, ובשנים האחרונים מאז הדפיסו אותו שנית בירושלים בשנת תשט"ו הפך להיות ספר מבוקש בחוגי הישיבות ומאז נדפס עוד פעם. לאחר פטירת הגאון המחבר הדפיסו נכדיו בשנת תרס"ח ספר פרשני נוסף "שם שלמה" על סוגיות, ספר פלפולי מובהק העוסק בכמה מן הסוגיות הידועות בש"ס, וכן הדפיס רבי שלמה גאנצפריד עוד בחייו ספרו "אפריון" הכולל פירושים על התורה בדרך אגדה, ספר נחמד ונעים שאף הוא זכה לכמה מהדו־רות.

במשך שנים רבות מאז פטירתו היה נדמה כי כל חידושי התורה של רבי שלמה גאנצפריד ראו אור, ואף כי בהקדמה לספר שם שלמה כותבים נכדיו כי יש ממנו עוד חי־דושים על ש"ס היה חשש כי אכן כתבים אלה נאבדו בשנות השואה ולא יהיו עוד, אולם על יסוד מאמר

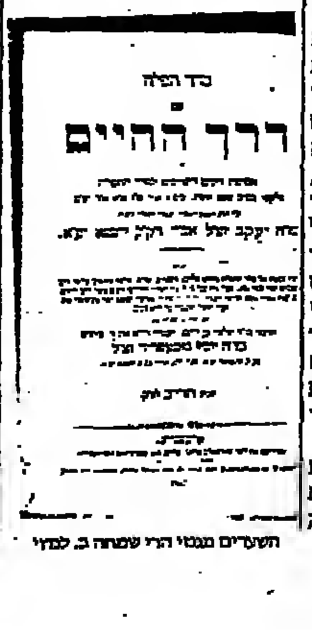
דרך החיים

השערים מגנזי הרב שמחה ב. לנדוי

הזוהר, שכבר הזכרנו לעיל שהכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שב־היכל, מתברר שדוקא בעת כאשר אנחנו נכנסים לשנת המאה לפטי־רת אותו גאון וצדיק רבי שלמה גאנצפריד, הגיע הזמן שאותם חידושי תורה רבים וחשובים של אותו צדיק ודוקא בשדה הפרשנות יתגלו כעת, וכפי שכבר העידו חז"ל שמגלגלין זכות ע"י זכאי, הרי בדרך פלא הגיעו לידי מיודענו מנהל מכון ירושלים, הרה"ג ר' יוסף בוקסבוים שליט"א, הרבה כתבי־יד מאת רבי שלמה גאנצפ־ריד וביניהם גם חיבורים שטרם נדפסו וגם כמה עשרות תשובות. ביחד עם השאלות המקוריות של הרבנים השואלים, וכך החל הוא לפרסם שישנם עוד חידושי תורה מרבי שלמה גאנצפריד שהמכון מתכונן להדפיסם, כתוצאה מפר־סומים אלה הגיעו ידיעות מהכא ומהתם על עוד כתבי־יד ממנו שנמצאים במקומות שונים אצל נכדיו.

הרב בוקסבוים המנוח החל לטפל בריכוז כתבי־יד אלה, ואכן חפץ ה' בידו הצליח, ולפני כשנה כאשר נוסד ליד מכון ירושלים המפעל למורשת חכמי הונגריה בראשותם של גדולי דורנו. קבלו גם תבניות אלה להדפסת חידושיו של רבי שלמה גאנצפריד תנופה רבה, והודות ליוזמה ברוכה זו התאספו ביום היארצייט של רבי שלמה גאנצפריד, כמה עשרות מנכדיו למסיבת הילולא שהוקד־שה לדיון והתייעצות בדבר ריכוז כל כתבי־היד והדפסתם, ואכן במעמד זה הגיעו כל כתבי־היד לידיהם האמונות של מנהלי "מפעל מורשת חכמי הונגריה" ולאחר מיון הכתבים התברר כי יש בידם כתבי־יד מקוריים של רבי שלמה גאנצפריד בעצמו, הכוללים חידושים ופירושים על רוב מסכתות הש"ס, דף על דף וביניהם כמה כרכים על המסכתות הנלמדות בישיבות, ולאור תשו־קתם ותחיצותם של חידושי תורה אלה בחוגי בני תורה החליטו חברי נשיאות מפעל מורשת חכמי הו־נגריה הרבנים הגאונים שליט"א לתת דין קדימה להדפסתם של חידושים אלה. ואכן מיד ניגשו אל המלאכה וקבוצת רבנים אבר־כים שנבחרה ע"י המערכת, וביהם מצאצאי המחבר זצ"ל, וכן ממצד־דיני כולל שומרי החומות קבלו על עצמם משימה קדושה זו של עריכתם והכנתם לדפוס של חידושי רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל על מסכתות הש"ס, וכעת אחרי כמה חודשי עבודה מאומצים נמצאים שני כרכים מוכנים להדפסה וגם יתר החלקים נמצאים בתהליך מתקדם של עריכה והכנה לדפוס, המפעל לחכמי הונגריה גם הצליח לעניין כמה מנכדי המחבר הגדול לממן הדפסתם של כמה מן הספ־רים, כך שיש לנו לקוות שתוך כדי שנת המאה לפטירתו בשנת תשמ"ז, נזכה לראות את חידושי הש"ס של רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל כשהם מופיעים בדפוס, ושוב נזכה שתורתו של אותו גאון וצדיק המאירה את כל בתי בני ישראל יאירה בשלל אורים הבהיר גם את אולמי הישיבות ובני תורה, אשר בודאי יקדמו בברכה חידושי תורה אלו שיהיו להם לתועלת רבה להגדיל תורה ולהאדירה, והעולם התורני כולו יזכה לתוספת נכבדה חשובה בפרשנות הש"ס עם הו־פעתם הרצופה והקרובה של חי־דושים אלה אשר בודאי יהיו לברכה לכלל ישראל, כמו כל חי־בוריו של רבי שלמה גאנצפריד המאירים את עולם היהדות מזה כמאה וחמישים שנה.